A. DEKLARACIJOS DĖL KONSTITUCIJOS NUOSTATŲ

1. Deklaracija dėl I-6 straipsnio

Konferencija pažymi, kad I-6 straipsnis atspindi esamą Europos Bendrijų Teisingumo Teismo ir Pirmosios instancijos teismo teisminę praktiką.

2. Deklaracija dėl I-8 straipsnio 2 dalies

Konferencija susitaria, kad Sąjungos prisijungimas prie Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos turėtų vykti taip, kad būtų išlaikytos Sąjungos teisės ypatybės. Šiuo požiūriu Konferencija pažymi, kad tarp Europos Sąjungos Teisingumo Teismo ir Europos žmogaus teisių teismo vyksta nuolatinis dialogas; Sąjungos prisijungimas prie šios konvencijos šį dialogą galėtų sustiprinti.

3. Deklaracija dėl I-22, I-27 ir I-28 straipsnių

Parenkant kandidatus, galinčius eiti Europos Vadovų Tarybos pirmininko, Komisijos pirmininko ir Sąjungos užsienio reikalų ministro pareigas, reikia deramai atsižvelgti į būtinybę gerbti Sąjungos ir jos valstybių narių geografinę ir demografinę įvairovę.

4. Deklaracija dėl I-24 straipsnio 7 dalies dėl Europos Vadovų Tarybos sprendimo dėl pirmininkavimo Tarybai

Konferencija pareiškia, kad kai tik Sutartis dėl Konstitucijos Europai bus pasirašyta, Europos Vadovų Taryba turėtų pradėti rengti europinį sprendimą, nustatantį Europos Vadovų Tarybos europinio sprendimo dėl pirmininkavimo Tarybai taikymo priemones, ir per šešis mėnesius jam politiškai pritarti. Europos Vadovų Tarybos europinio sprendimo projektas, kuris bus priimtas minėtos Sutarties įsigaliojimo dieną, išdėstytas toliau:

EUROPOS VADOVŲ TARYBOS EUROPINIO SPRENDIMO DĖL PIRMININKAVIMO TARYBAI PROJEKTAS

1 straipsnis

1. Tarybai, išskyrus Užsienio reikalų tarybą, 18 mėnesių pirmininkauja iš anksto nustatytos trijų valstybių narių grupės. Grupės sudaromos lygios rotacijos tarp valstybių narių pagrindu, atsižvelgiant į jų įvairovę ir geografinę pusiausvyrą Sąjungoje.

2. Kiekvienas grupės narys paeiliui pirmininkauja šešis mėnesius visų sudėčių Tarybai, išskyrus Užsienio reikalų tarybą. Kiti grupės nariai padeda pirmininkui atlikti visas savo pareigas pagal bendrą programą. Grupės nariai tarpusavyje gali susitarti dėl kitos tvarkos.

2 straipsnis

Valstybių narių vyriausybių nuolatinių atstovų komitetui pirmininkauja valstybės narės atstovas, pirmininkaujantis, Bendrųjų reikalų tarybai.

Politiniam ir saugumo komitetui pirmininkauja Sąjungos užsienio reikalų ministro atstovas.

Jeigu vadovaujantis 4 straipsniu nenuspręsta kitaip, įvairios sudėties, išskyrus Užsienio reikalų tarybą, Tarybos parengiamiesiems organams pirmininkauja tuo metu atitinkamos sudėties Tarybai pirmininkaujančios grupės narys.

3 straipsnis

Bendradarbiaudama su Komisija, Bendrųjų reikalų taryba užtikrina įvairios sudėties Tarybos darbo nuoseklumą ir tęstinumą daugiamečių programų struktūroje. Pirmininkaujančios valstybės narės, padedant Tarybos generaliniam sekretoriatui, imasi visų reikalingų priemonių Tarybos darbui organizuoti ir sklandžiai jos veiklai užtikrinti.

4 straipsnis

Taryba priima europinį sprendimą, nustatantį šio sprendimo įgyvendinimo priemones.

5. **Deklaracija dėl I-25 straipsnio**

Konferencija pareiškia, kad europinį sprendimą dėl I-25 straipsnio įgyvendinimo Taryba priims Sutarties dėl Konstitucijos Europai įsigaliojimo dieną. Sprendimo projektas išdėstytas toliau:

TARYBOS EUROPINIO SPRENDIMO DĖL I-25 STRAIPSNIO ĮGYVENDINIMO PROJEKTAS

EUROPOS SĄJUNGOS TARYBA,

kadangi:

(1) Reikėtų priimti nuostatas, leidžiančias sklandžiai pereiti nuo sprendimų priėmimo Taryboje kvalifikuota balsų dauguma sistemos, kaip apibrėžta Nicos sutartyje ir išdėstyta prie Konstitucijos pridedamo Protokolo dėl pereinamojo laikotarpio nuostatų, susijusių su Sąjungos institucijomis ir organais, 2 straipsnio 2 pastraipoje, kuri bus toliau taikoma iki 2009 m. spalio 31 d., prie balsavimo sistemos numatytos pagal Konstitucijos I-25 straipsnį, kuri bus taikoma nuo 2009 m. lapkričio 1 d.

(2) Primenama, kad Taryba nuolat deda visas pastangas stiprindama kvalifikuota balsų dauguma priimamų sprendimų demokratinį teisėtumą.

(3) Manoma, kad šio sprendimo reikėtų laikytis tol, kol reikia užtikrinti sklandų perėjimą prie Konstitucijoje numatytos naujos balsavimo sistemos,

NUSPRENDŽIA:

1 straipsnis

Jei Tarybos nariai, atstovaujantys:

a) ne mažiau kaip trims ketvirtadaliams gyventojų arba

b) ne mažiau kaip trims ketvirtadaliams valstybių narių skaičiaus,

reikalingo sudaryti sprendimą blokuojančią mažumą, taikant I-25 straipsnio 1 dalies pirmąją pastraipą arba 2 dalį, prieštarauja akto priėmimui Taryboje kvalifikuota balsų dauguma, Taryba svarsto šį klausimą.

2 straipsnis

Vykstant šiems svarstymams Taryba daro viską, kas yra jos galioje, kad per tinkamą laikotarpį ir nepažeisdama Sąjungos teisės nustatytų privalomų terminų, priimtų tinkamą sprendimą 1 straipsnyje nurodytų Tarybos narių iškeltais klausimais.

3 straipsnis

Šiuo tikslu Tarybos pirmininkas, padedamas Komisijos ir laikydamasis Tarybos darbo tvarkos taisyklių, imasi bet kokios iniciatyvos, reikalingos siekiant palengvinti susitarimo platesniu pagrindu priėmimą Taryboje. Tarybos nariai jam padeda.

4 straipsnis

Šis sprendimas įsigalioja 2009 m. lapkričio 1 d. Jis galioja ne trumpiau kaip iki 2014 m. Po to Taryba gali priimti jį panaikinantį europinį sprendimą.

6. **Deklaracija dėl I-26 straipsnio**

Konferencija mano, kad kai į Komisiją nebeįtraukiami visų valstybių narių piliečiai, Komisija turėtų skirti ypatingą dėmesį santykių su visomis valstybėmis narėmis visiškam skaidrumui užtikrinti. Todėl Komisija turėtų palaikyti glaudžius ryšius su visomis valstybėmis narėmis, neatsižvelgdama į tai, ar jų pilietis eina Komisijos nario pareigas, ir šiomis sąlygomis turėtų skirti ypatingą dėmesį keitimuisi informacija ir konsultacijoms su visomis valstybėmis narėmis.

Konferencija taip pat mano, kad Komisija turėtų imtis visų būtinų priemonių užtikrinti, kad būtų visokeriopai atsižvelgiama į politinę, socialinę ir ekonominę tikrovę visose valstybėse narėse, įskaitant

tas, kurių pilietis neina Komisijos nario pareigų. Šios priemonės taip pat turėtų užtikrinti, kad į tų valstybių narių poziciją būtų atsižvelgiama priimant atitinkamas organizacines priemones.

7. Deklaracija dėl I-27 straipsnio

Konferencijos manymu, pagal Konstitucijos nuostatas Europos Parlamentas ir Europos Vadovų Taryba bendrai atsako už sklandų Europos Komisijos pirmininko rinkimų procesą.. Prieš Europos Vadovų Tarybai priimant sprendimą, Europos Parlamento ir Europos Vadovų Tarybos atstovai tinkamiausiu būdu rengia reikalingas konsultacijas. Vadovaujantis I-27 straipsnio 1 dalimi, šių konsultacijų metu didelis dėmesys skiriamas kandidatų į Komisijos pirmininko postą biografijos faktams, atitinkamai atsižvelgiant į Europos Parlamento rinkimus. Europos Parlamento ir Europos Vadovų Tarybos tarpusavio susitarimu atitinkamai gali būti nustatoma tokių konsultacijų rengimo tvarka.

8. Deklaracija dėl I-36 straipsnio

Konferencija atsižvelgia į Komisijos ketinimą toliau konsultuotis su valstybių narių paskirtais ekspertais, rengiant deleguotųjų europinių reglamentų finansinių paslaugų srityje projektus, pagal jos nusistovėjusią praktiką.

9. Deklaracija dėl I-43 ir III-329 straipsnių

Nepažeidžiant priemonių, kurias Sąjunga priima siekdama laikytis savo solidarumo pareigos valstybei narei, patiriančiai teroro aktą, gaivalinę nelaimę ar žmogaus sukeltą katastrofą, nė viena iš I-43 ir III-329 straipsnio nuostatų nesiekiama paveikti kitos valstybės narės teisės pasirinkti labiausiai tinkamas priemones, skirtas laikytis savo solidarumo pareigos tai valstybei narei.

10. Deklaracija dėl I-51 straipsnio

Konferencija pareiškia, kad kiekvienu atveju pagal I-51 straipsnį patvirtinant asmens duomenų apsaugos taisykles, galinčias turėti tiesioginės įtakos nacionaliniam saugumui, bus deramai atsižvelgiama į konkrečius ypatumus. Ji primena, kad šiuo metu taikomuose teisės aktuose (žr. visų pirma Direktyvą 95/46/EB) šiuo atžvilgiu esama konkrečių išimčių.

11. Deklaracija dėl I-57 straipsnio

Sąjunga atsižvelgs į ypatingą mažų šalių, kurios su ja palaiko ypatingus kaimynystės santykius, padėtį.

12. Deklaracija dėl su Pagrindinių teisių chartija susijusių išaiškinimų

Konferencija atkreipia dėmesį į su Pagrindinių teisių chartija susijusius išaiškinimus, parengtus prižiūrint Chartijos projektą rengusio Konvento prezidiumui ir atnaujinamus Europos konvento prezidiumo atsakomybe, kaip išdėstyta toliau.

SU PAGRINDINIŲ TEISIŲ CHARTIJA SUSIJĘ IŠAIŠKINIMAI

Šie išaiškinimai buvo pirmą kartą parengti prižiūrint Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartiją rengusio Konvento prezidiumui. Jie buvo atnaujinti Europos konvento prezidiumo atsakomybe, atsižvelgiant į Konvento įvestas Chartijos teksto projekto pataisas (ypač 51 ir 52 straipsnių ([1])) ir kitus Sąjungos teisės pakeitimus. Nors išaiškinimai neturi įstatymo statuso, jie yra svarbi Chartijos nuostatoms išaiškinti skirta aiškinimo priemonė.

PREAMBULĖ

Europos tautos, kurdamos dar glaudesnę tarpusavio sąjungą, yra pasiryžusios bendrų vertybių pagrindu siekti taikios ateities.

Ištikima savo dvasiniam ir doroviniam paveldui, Sąjunga remiasi nedalomomis ir visuotinėmis vertybėmis: žmogaus orumu, laisve, lygybe ir solidarumu; ji grindžiama demokratijos ir teisinės valstybės principais. Įkurdama Sąjungos pilietybę ir plėtodama laisvės, saugumo ir teisingumo erdvę, Sąjunga daugiausia dėmesio savo veikloje skiria žmogui.

Sąjunga prisideda prie šių bendrų vertybių išsaugojimo ir vystymo kartu gerbdama Europos tautų kultūrų ir tradicijų įvairovę bei valstybių narių nacionalinį savitumą ir jų nacionalinių, regioninių ir vietos institucijų sąrangą; Sąjunga siekia skatinti darnų ir tvarų vystymąsi bei užtikrinti laisvą asmenų, paslaugų, prekių ir kapitalo judėjimą bei įsisteigimo laisvę.

Todėl būtina, atsižvelgiant į visuomenėje vykstančius pokyčius, socialinę pažangą ir mokslo bei technologijų laimėjimus, stiprinti pagrindinių teisių apsaugą, labiau jas išryškinti Chartijoje.

Šioje Chartijoje, deramai atsižvelgiant į Sąjungos kompetenciją ir uždavinius bei į subsidiarumo principą, dar kartą įtvirtinamos pagrindinės teisės, kylančios iš visoms valstybėms narėms bendrų konstitucinių tradicijų ir tarptautinių įsipareigojimų, Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos, Sąjungos ir Europos Tarybos priimtų socialinių chartijų ir Europos Sąjungos Teisingumo Teismo ir Europos žmogaus teisių teismo teisminės praktikos. Atsižvelgiant į tai, Sąjungos ir valstybių narių teismai aiškins Chartiją tinkamai atsižvelgdami į išaiškinimus, parengtus prižiūrint Chartijos projektą rengusio Konvento prezidiumui ir atnaujinamus Europos konvento

([1]) Konstitucijos II-111 ir II-112 straipsniai.

prezidiumo atsakomybe.

Naudojimasis šiomis teisėmis suponuoja atsakomybę ir pareigas kitų asmenų, žmonių bendruomenės ir ateities kartų atžvilgiu.

Todėl Sąjunga pripažįsta toliau išdėstytas teises, laisves ir principus.

I ANTRAŠTINĖ DALIS

ORUMAS

1 straipsnis ([1])

Žmogaus orumas

Žmogaus orumas yra neliečiamas. Jį reikia gerbti ir saugoti.

Išaiškinimas

Žmogaus orumas savaime yra pagrindinė teisė, tačiau jis taip pat yra tikrasis pagrindinių teisių pagrindas. Žmogaus orumas buvo įtvirtintas 1948 m. Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos preambulėje: „Atsižvelgdama į tai, kad visiems žmonių giminės nariams būdingo orumo ir lygių bei neatimamų teisių pripažinimas yra laisvės, teisingumo ir taikos pasaulyje pagrindas.“ 2001 m. spalio 9 d. sprendime Nyderlandai/Europos Parlamentas ir Taryba, C-377/98, Rink. p. 7079, 70–77 punktuose Teisingumo Teismas patvirtino, kad pagrindinė teisė į žmogaus orumą yra Sąjungos teisės dalis.

Tai reiškia, kad nei viena iš šioje Chartijoje nustatytų teisių negali būti naudojama kito žmogaus orumui pažeisti ir kad žmogaus orumas yra viena Chartijoje nustatytų teisių esminė dalis. Todėl ji turi būti gerbiama, net kai ji yra apribota.

2 straipsnis ([2])

Žmogaus teisė į gyvybę

1. Kiekvienas asmuo turi teisę į gyvybę.

2. Niekam negali būti paskirta ar įvykdyta mirties bausmė.

Išaiškinimas

1. Šio straipsnio 1 dalis grindžiama EŽTK 2 straipsnio 1 dalies pirmu sakiniu, kuris yra išdėstytas taip:

   „1. Kiekvieno asmens teisę į gyvybę saugo įstatymas...“

([1]) Konstitucijos II-61 straipsnis.

([2]) Konstitucijos II-62 straipsnis.

2. Šios nuostatos antras sakinys, kuriame minima mirties bausmė, buvo pakeistas įsigaliojus EŽTK Protokolo Nr. 6 1 straipsniui, kuris yra išdėstytas taip:

„Mirties bausmė panaikinama. Niekas negali būti nuteistas mirties bausme, ir ji niekam nevykdoma."

Chartijos 2 straipsnio 2 dalis grindžiama šia nuostata ([1]).

3. Chartijos 2 straipsnio ([2]) nuostatos atitinka pirmiau minėtų EŽTK ir jos protokolo straipsnių nuostatas. Remiantis Chartijos 52 straipsnio 3 dalimi ([3]), jų esmė ir taikymo sritis yra tokia pati. Todėl turi būti laikoma, kad EŽTK pateikti „neigiantys" apibrėžimai taip pat yra Chartijos dalis:

a) EŽTK 2 straipsnio 2 dalis:

„Gyvybės atėmimas nėra laikomas šio straipsnio pažeidimu, jeigu tai padaroma nepanaudojant daugiau jėgos negu neišvengiamai būtina:

a) ginant kiekvieną asmenį nuo neteisėto smurto;

b) teisėtai suimant arba sutrukdant teisėtai sulaikytam asmeniui pabėgti;

c) pagal įstatymą malšinant riaušes ar sukilimą."

b) EŽTK Protokolo Nr. 6 2 straipsnis:

„Valstybė turi teisę savo įstatymuose nustatyti mirties bausmę už veiksmus karo metu arba atsiradus neišvengiamam pavojui kilti karui; tokia bausmė gali būti taikoma tik įstatymų nustatytais atvejais ir pagal jų nuostatas..."

3 straipsnis ([4])

Teisė į asmens neliečiamybę

1. Kiekvienas asmuo turi teisę į fizinę ir psichinę neliečiamybę.

2. Medicinos ir biologijos srityse ypač turi būti gerbiamas:

a) atitinkamo asmens, kuriam prieš tai buvo suteikta informacija, laisvas sutikimas, duotas įstatymo nustatyta tvarka;

b) draudimas taikyti eugenikos metodus, ypač tuos, kuriais siekiama atlikti biologinę žmogaus atranką;

([1]) Konstitucijos II-62 straipsnio 2 dalis.

([2]) Konstitucijos II-62 straipsnis.

([3]) Konstitucijos II-112 straipsnio 3 dalis.

([4]) Konstitucijos II-63 straipsnis.

c) draudimas naudoti žmogaus kūną ir kūno dalis kaip pasipelnymo šaltinį;

d) žmogaus reprodukcinio klonavimo uždraudimas.

Išaiškinimas

1. 2001 m. spalio 9 d. sprendime Nyderlandai/Europos Parlamentas ir Taryba, C–377/98, Rink. p. 7079, 70, 78–80 punktuose Teisingumo Teismas patvirtino, kad pagrindinė teisė į žmogaus neliečiamybę yra Sąjungos teisės dalis bei medicinos ir biologijos srityse apima donoro ir gavėjo laisvą sutikimą, duotą juos informavus.

2. Chartijos 3 straipsnyje ([1]) išdėstyti principai jau yra įtraukti į Europos Tarybos priimtą Žmogaus teisių ir biomedicinos konvenciją (ESS 164 ir papildomas protokolas ESS 168). Chartijoje nenumatomas nukrypimas nuo šių principų, todėl draudžiamas tik reprodukcinis klonavimas. Joje nesuteikiamas leidimas atlikti kitų formų klonavimą, bet ir nedraudžiama tai daryti. Taigi joje niekaip netrukdoma įstatymų leidybos organams uždrausti kitų formų klonavimą.

3. Eugenikos metodų, ypač tų, kuriais siekiama atlikti žmonių atranką, nurodymas yra susijęs su galimomis situacijomis, kai organizuojamos ir įgyvendinamos atrankos programos, apimančios sterilizavimo, priverstinio apvaisinimo, priverstinių vedybų etninėse grupėse ir kitas kampanijas, visus veiksmus, kurie 1998 m. liepos 17 d. Romoje priimtame Tarptautinio baudžiamojo teismo statute laikomi tarptautiniais nusikaltimais (žr. šio statuto 7 straipsnio 1 dalies g punktą).

4 straipsnis ([2])

Kankinimo ir nežmoniško ar žeminančio elgesio arba baudimo uždraudimas

Niekas negali būti kankinamas, patirti nežmonišką ar žeminantį elgesį arba būti taip baudžiamas.

Išaiškinimas

4 straipsnyje ([2]) nurodyta teisė yra EŽTK 3 straipsnyje garantuota teisė, kurios formuluotė yra ta pati: „Niekas negali būti kankinamas, patirti nežmonišką ar žeminantį jo orumą elgesį arba būti taip baudžiamas“. Pagal Chartijos 52 straipsnio 3 dalį ([3]) jo esmė ir taikymo sritis yra tokia pati kaip EŽTK straipsnio.

5 straipsnis ([4])

Vergijos ir priverstinio darbo uždraudimas

1. Niekas negali būti laikomas vergijoje ar nelaisvas.

([1]) Konstitucijos II-63 straipsnis.

([2]) Konstitucijos II-64 straipsnis.

([3]) Konstitucijos II-112 straipsnio 3 dalis.

([4]) Konstitucijos II-65 straipsnis.

2. Niekas negali būti verčiamas dirbti priverstinį ar privalomąjį darbą.

3. Prekyba žmonėmis draudžiama.

Išaiškinimas

1. 5 straipsnio 1 ir 2 dalyse ([1]) nurodyta teisė atitinka EŽTK 4 straipsnio 1 ir 2 dalis, kurių formuluotė yra tokia pati. Pagal Chartijos 52 straipsnio 3 dalį ([2]) jo esmė ir taikymo sritis yra tokia pati kaip EŽTK straipsnio. Todėl:

   — joks apribojimas negali turėti teisėto poveikio 1 dalyje nurodytai teisei;

   — 2 dalyje „priverstinis ar privalomas darbas“ turi būti suprantamas, atsižvelgiant į EŽTK 4 straipsnio 3 dalyje nurodytus „neigiančius“ apibrėžimus:

     Šiame straipsnyje „priverčiamuoju ar privalomuoju darbu“ nelaikoma:

     a) joks darbas, paprastai reikalaujamas atlikti, kai yra kalinama pagal šios Konvencijos 5 straipsnio nuostatas, arba darbas lygtinio atleidimo nuo tokio kalinimo laikotarpiu;

     b) jokia karinė tarnyba arba tarnyba, kurios reikalaujama iš asmenų, atsisakančių nuo privalomosios karinės tarnybos dėl įsitikinimų, vietoj karinės tarnybos tose šalyse, kur toks atsisakymas yra pripažįstamas;

     c) jokia tarnyba, būtina nepaprastosios padėties ar nelaimių, keliančių pavojų visuomenės egzistavimui ar gerovei, atvejais;

     d) joks darbas ar tarnyba, kurie yra įprastinių pilietinių pareigų dalis“.

2. 3 dalis tiesiogiai kyla iš žmogaus orumo principo, joje atsižvelgta į paskutinius pokyčius organizuoto nusikalstamumo srityje, pavyzdžiui, nelegalios imigracijos pasipelnymo tikslais ar seksualinio išnaudojimo tinklų organizavimą. Europolo konvencijos priede pateikiamas šis apibrėžimas, kuriame nurodyta prekyba žmonėmis seksualinio išnaudojimo tikslais: „prekyba žmonėmis – asmens atidavimas kitiems asmenims realiai ir neteisėtai valdyti, naudojant smurtą ar grasinant, arba piktnaudžiaujant turimais įgaliojimais, arba nesąžiningai gudraujant, siekiant išnaudoti jį prostitucijos tikslais, įvairių formų seksualinis išnaudojimas ir neleistinas elgesys su nepilnamečiais arba prekyba pamestinukais“. Konvencijos dėl Šengeno susitarimo įgyvendinimo VI skyriaus, kuris buvo įtrauktas į Sąjungos *acquis* ir prie kurio yra prisijungusi Jungtinė Karalystė bei Airija, 27 straipsnio 1 dalyje yra toliau išdėstytas tekstas, kuriame nurodyti neteisėtos imigracijos tinklai: „Susitariančios Šalys įsipareigoja taikyti atitinkamas bausmes bet kuriam asmeniui, kuris dėl finansinio pasipelnymo padeda arba bando padėti užsieniečiui atvykti į vienos iš Susitariančių šalių teritoriją arba joje apsigyventi, pažeisdamas tos Susitariančios Šalies įstatymus dėl užsieniečių atvykimo ir apsigyvenimo“. 2002 m. liepos 19 d. Taryba priėmė pagrindų sprendimą (2002/629/TVR) dėl kovos su prekyba žmonėmis (OL L 203, p. 1), kurio 1 straipsnyje išsamiai apibrėžiami nusikaltimai, susiję su prekyba žmonėmis išnaudojimo darbe ar seksualinio išnaudojimo tikslais, už kuriuos pagal tą pagrindų sprendimą valstybėse narėse turi būti baudžiama.

([1]) Konstitucijos II-65 straipsnis.

([2]) Konstitucijos II-112 straipsnio 3 dalis.

II ANTRAŠTINĖ DALIS

LAISVĖS

6 straipsnis ([1])

Teisė į laisvę ir saugumą

Kiekvienas asmuo turi teisę į laisvę ir saugumą.

Išaiškinimas

6 straipsnyje ([1]) nurodytos teisės yra EŽTK 5 straipsnyje garantuotos teisės, o remiantis Chartijos 52 straipsnio 3 dalimi ([2]) jų esmė ir taikymo sritis yra tokia pati. Todėl apribojimai, kurie gali būti joms teisėtai nustatyti, negali viršyti leidžiamų pagal EŽTK 5 straipsnio formuluotę:

„1. Kiekvienas asmuo turi teisę į laisvę ir saugumą. Niekam laisvė negali būti atimta kitaip, kaip šiais atvejais, ir įstatymo nustatyta tvarka:

a) kai asmuo teisėtai kalinamas pagal kompetentingo teismo nuosprendį;

b) kai asmuo teisėtai sulaikomas ar suimamas dėl to, kad neįvykdė teismo teisėto sprendimo, arba kai norima garantuoti kokios nors įstatymo nustatytos prievolės vykdymą;

c) kai asmuo teisėtai sulaikomas ar suimamas, kad būtų pristatytas kompetentingai teismo institucijai, pagrįstai įtariant jį padarius nusikaltimą ar kai pagrįstai manoma, jog būtina neleisti padaryti nusikaltimo, arba manoma, jog jis, padaręs tokį nusikaltimą, gali pabėgti;

d) kai nepilnamečiui laisvė atimama pagal teisėtą sprendimą atiduoti jį auklėjimo priežiūrai arba kai jis teisėtai suimamas, kad būtų pristatytas kompetentingai institucijai;

e) kai teisėtai sulaikomi asmenys, galintys platinti užkrečiamąsias ligas, psichiškai nesveiki asmenys, alkoholikai, narkomanai ar valkatos;

f) kai asmuo teisėtai sulaikomas ar suimamas dėl to, kad negalėtų be leidimo įvažiuoti į šalį, arba kai yra pradėtas jo deportavimo ar išdavimo kitai valstybei procesas.

2. Kiekvienam suimtajam turi būti nedelsiant jam suprantama kalba pranešta, dėl ko jis suimtas ir kuo kaltinamas.

3. Kiekvienas sulaikytasis ar suimtasis pagal šio straipsnio 1 dalies c punkto nuostatas turi būti skubiai pristatytas teisėjui ar kitam pareigūnui, kuriam įstatymas yra suteikęs teisę vykdyti teismines funkcijas, ir turi teisę į bylos nagrinėjimą per kiek įmanoma trumpesnį laiką arba teisę būti paleistas proceso metu. Paleidžiama gali būti tik remiantis garantijomis, kad jis atvyks į teismą.

([1]) Konstitucijos II-66 straipsnis.

([2]) Konstitucijos II-112 straipsnio 3 dalis.

4. Kiekvienas asmuo, kuriam atimta laisvė jį sulaikius ar suėmus, turi teisę kreiptis į teismą, kad šis greitai priimtų sprendimą dėl sulaikymo ar suėmimo teisėtumo ir, jeigu asmuo kalinamas neteisėtai, nuspręstų jį paleisti.

5. Kiekvienas asmuo, kuris yra sulaikymo, suėmimo ar kalinimo pažeidžiant šio straipsnio nuostatas auka, turi teisę į nuostolių atlyginimą."

6 straipsnyje ([1]) įtvirtintos teisės turi būti gerbiamos ypač Europos Parlamentui ir Tarybai priimant įstatymus ir pagrindų įstatymus teisminio bendradarbiavimo baudžiamosiose bylose srityje remiantis Konstitucijos III-270, III-271 ir III-273 straipsniais, visų pirma siekiant apibrėžti bendras būtiniausias nuostatas dėl teisės pažeidimų ir bausmių kategorijų nustatymo bei tam tikrų procesinės teisės aspektų.

7 straipsnis ([2])

Teisė į privatų ir šeimos gyvenimą

Kiekvienas asmuo turi teisę į tai, kad būtų gerbiamas jo privatus ir šeimos gyvenimas, būsto neliečiamybė ir komunikacijos slaptumas.

Išaiškinimas

7 straipsnyje ([2]) garantuotos teisės atitinka EŽTK 8 straipsnyje garantuotas teises. Atsižvelgiant į technologijų vystymąsi žodis „susirašinėjimas" buvo pakeistas žodžiu „komunikacija".

Remiantis 52 straipsnio 3 dalimi ([3]), šios teisės esmė ir taikymo apimtis yra tokia pati kaip atitinkamo EŽTK straipsnio. Todėl apribojimai, kurie gali būti teisėtai nustatyti šiai teisei, yra tokie patys kaip EŽTK 8 straipsnyje leidžiami apribojimai:

„1. Kiekvienas turi teisę į tai, kad būtų gerbiamas jo privatus ir šeimos gyvenimas, būsto neliečiamybė ir susirašinėjimo slaptumas.

2. Valstybės institucijos neturi teisės apriboti naudojimosi šiomis teisėmis, išskyrus įstatymų nustatytus atvejus ir kai tai būtina demokratinėje visuomenėje valstybės saugumo, visuomenės apsaugos ar šalies ekonominės gerovės interesams siekiant užkirsti kelią viešosios tvarkos pažeidimams ar nusikaltimams, taip pat būtina žmonių sveikatai ar moralei arba kitų asmenų teisėms ir laisvėms apsaugoti."

([1]) Konstitucijos II-66 straipsnis.

([2]) Konstitucijos II-67 straipsnis.

([3]) Konstitucijos II-112 straipsnio 3 dalis.

8 straipsnis ([1])

Asmens duomenų apsauga

1. Kiekvienas turi teisę į savo asmens duomenų apsaugą.

2. Tokie duomenys turi būti tinkamai tvarkomi ir naudojami tik konkretiems tikslams ir tik atitinkamam asmeniui sutikus ar kitais įstatymo nustatytais teisėtais pagrindais. Kiekvienas turi teisę susipažinti su surinktais jo asmens duomenimis bei į tai, kad jie būtų tikslinami.

3. Nepriklausoma institucija kontroliuoja, kaip laikomasi šių taisyklių.

Išaiškinimas

Šis straipsnis grindžiamas EB sutarties 286 straipsniu, Direktyva 95/46/EB dėl asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo (OL L 281, 1995 11 23), taip pat EŽTK 8 straipsniu ir 1981 m. sausio 28 d. Europos Tarybos Konvencija dėl asmenų apsaugos ryšium su asmens duomenų automatizuotu tvarkymu, kurią ratifikavo visos valstybės narės. EB sutarties 286 straipsnis dabar pakeistas Konstitucijos I-51 straipsniu. Be to, daroma nuoroda į Reglamentą (EB) Nr. 45/2001 dėl asmenų apsaugos Bendrijos institucijoms ir įstaigoms tvarkant asmens duomenis ir laisvo tokių duomenų judėjimo (OL L 8, 2001 1 12). Pirmiau minėtoje direktyvoje ir reglamente yra pateiktos teisės į asmens duomenų apsaugą naudojimo sąlygos ir apribojimai.

9 straipsnis ([2])

Teisė tuoktis ir kurti šeimą

Teisė tuoktis ir kurti šeimą garantuojama pagal šios teisės įgyvendinimą reguliuojančius nacionalinius įstatymus.

Išaiškinimas

Šis straipsnis grindžiamas EŽTK 12 straipsniu, kuris yra išdėstytas taip: „Vyras ir moteris, sulaukę santuokinio amžiaus, turi teisę tuoktis ir kurti šeimą pagal naudojimąsi šia teise reguliuojančius valstybės įstatymus.“ Šio straipsnio tekstas buvo pakeistas pagal šių dienų reikalavimus, kad apimtų atvejus, kuriais nacionaliniuose teisės aktuose be santuokos pripažįstamos ir kitos šeimos kūrimo formos. Šiame straipsnyje nedraudžiamas ir neįvedamas vedybinio statuso suteikimas tos pačios lyties žmonių sąjungai. Taigi ši teisė yra panaši į EŽTK suteiktą teisę, tačiau jos esmė gali būti platesnė, kai tai numatyta nacionaliniuose teisės aktuose.

([1]) Konstitucijos II-68 straipsnis.

([2]) Konstitucijos II-69 straipsnis.

10 straipsnis ([1])

Minties, sąžinės ir religijos laisvė

1. Kiekvienas turi teisę į minties, sąžinės ir religijos laisvę. Ši teisė apima laisvę keisti savo religiją ar tikėjimą, taip pat laisvę išpažinti ir skelbti savo religiją ar tikėjimą tiek vienam, tiek kartu su kitais, viešai ar privačiai, laikant pamaldas, mokant tikėjimo, jį praktikuojant ar atliekant apeigas.

2. Teisė dėl religinių įsitikinimų atsisakyti atlikti karo tarnybą pripažįstama pagal šios teisės įgyvendinimą nustatančius nacionalinius įstatymus.

Išaiškinimas

1 dalyje garantuota teisė atitinka EŽTK 9 straipsnyje garantuotą teisę, o remiantis Chartijos 52 straipsnio 3 dalimi ([2]) jos esmė ir taikymo sritis yra tokia pati. Vis dėlto taikant apribojimus turi būti laikomasi Konvencijos 9 straipsnio 2 dalies, kuri yra išdėstyta taip: „Laisvė skelbti savo religiją ar tikėjimą gali būti apribojama tik tiek, kiek yra nustatęs įstatymas, ir tik kai tai būtina demokratinėje visuomenėje jos apsaugos interesams, viešajai tvarkai, žmonių sveikatai ar moralei arba kitų asmenų teisėms ir laisvėms apsaugoti.“

2 dalyje garantuota teisė atitinka nacionalines konstitucines tradicijas ir nacionalinių teisės aktų šiuo klausimu raidą.

11 straipsnis ([3])

Saviraiškos ir informacijos laisvė

1. Kiekvienas turi teisę į saviraiškos laisvę. Ši teisė apima laisvę turėti savo įsitikinimus, gauti bei skleisti informaciją ir idėjas valdžios institucijoms nekliudant ir nepaisant valstybių sienų.

2. Turi būti gerbiama žiniasklaidos laisvė ir pliuralizmas.

Išaiškinimas

1. 11 straipsnis ([3]) atitinka Europos žmogaus teisių konvencijos 10 straipsnį, kuris yra išdėstytas taip:

„1. Kiekvienas turi teisę į saviraiškos laisvę. Ši teisė apima laisvę turėti savo nuomonę, gauti bei skleisti informaciją ir idėjas valdžios institucijų netrukdomam ir nepaisant valstybės sienų. Šis straipsnis netrukdo valstybėms licencijuoti radijo, televizijos ar kino įstaigų.

([1]) Konstitucijos II-70 straipsnis.

([2]) Konstitucijos II-112 straipsnio 3 dalis.

([3]) Konstitucijos II-71 straipsnis.

2. Naudojimasis šiomis laisvėmis, kadangi tai yra susiję ir su pareigomis bei atsakomybe, gali būti priklausomas nuo tam tikrų formalumų, sąlygų, apribojimų ar sankcijų, kurias nustato įstatymas ir kurios demokratinėje visuomenėje yra būtinos dėl valstybės saugumo, teritorinio vientisumo ar visuomenės apsaugos, siekiant užkirsti kelią viešosios tvarkos pažeidimams ar nusikaltimams, apsaugoti žmonių sveikatą ar moralę, taip pat kitų asmenų garbę ar teises, užkirsti kelią įslaptintos informacijos atskleidimui arba užtikrinti teisminės valdžios autoritetą ir bešališkumą."

Remiantis Chartijos 52 straipsnio 3 dalimi ([1]), šios teisės esmė ir taikymo apimtis yra tokia pati kaip EŽTK garantuotos teisės. Todėl apribojimai, kurie gali būti jai nustatyti, negali viršyti numatytųjų 10 straipsnio 2 dalyje, nepažeidžiant jokių apribojimų, kurie Sąjungos konkurencijos įstatymuose gali būti nustatyti valstybių narių teisei įvesti licencijavimo priemones, nurodytas EŽTK 10 straipsnio 1 dalies trečiame sakinyje.

2. Šio straipsnio 2 dalyje yra išsamiai išdėstytos 1 dalies dėl žiniasklaidos laisvės taikymo pasekmės. Ji grindžiama visų pirma su televizija susijusia Teisingumo Teismo teismine praktika (ypač 1991 m. liepos 25 dienos sprendimu Stichting Collectieve Antennevoorziening Gouda ir kiti, C–288/89, Rink. p. I–4007), ir prie EB sutarties, o dabar prie Konstitucijos, pridedamu Protokolu dėl valstybių narių visuomeninės transliacijos sistemos, bei direktyva 89/552/EB (žr. pirmiausia jos septynioliktąją konstatuojamąją dalį).

12 straipsnis ([2])

Susirinkimų ir asociacijų laisvė

1. Kiekvienas turi teisę laisvai rinktis į taikius susirinkimus, taip pat laisvę jungtis kartu su kitais į visų lygių asociacijas, ypač politinėje, profesinėje ir pilietinėje sferoje, įskaitant teisę steigti profesines sąjungas stoti į jas ginti savo interesų.

2. Politinės partijos Sąjungos lygiu prisideda reiškiant Sąjungos piliečių politinę valią.

Išaiškinimas

1. Šio straipsnio 1 dalis atitinka EŽTK 11 straipsnį, kuris yra išdėstytas taip:

„1. Kiekvienas turi teisę į taikių susirinkimų laisvę, taip pat laisvę jungtis į asociacijas kartu su kitais, įskaitant teisę steigti profesines sąjungas ir stoti į jas, kad būtų ginami savi interesai.

2. Naudojimuisi šiomis teisėmis netaikomi jokie apribojimai, išskyrus tuos, kuriuos nustato įstatymas ir kurie yra būtini demokratinėje visuomenėje dėl valstybės saugumo ar visuomenės apsaugos, siekiant užkirsti kelią viešosios tvarkos pažeidimams ar nusikaltimams, apsaugoti žmonių sveikatą ar moralę arba kitų asmenų teises ir laisves. Šis straipsnis nekliudo įvesti teisėtų naudojimosi šiomis teisėmis apribojimų asmenims, tarnaujantiems ginkluotosiose pajėgose, policijoje ar valstybės tarnyboje."

([1]) Konstitucijos II-112 straipsnio 3 dalis.

([2]) Konstitucijos II-72 straipsnis.

Šio 12 straipsnio ([1]) 1 dalies nuostatų esmė yra tokia pati kaip ir EŽTK, tačiau jų taikymo sritis yra platesnė, kadangi jos taikomos visais lygiais, įskaitant europinį lygį. Remiantis Chartijos 52 straipsnio 3 dalimi ([2]), šios teisės apribojimai negali viršyti apribojimų, kurie laikomi teisėtais pagal EŽTK 11 straipsnio 2 dalį.

2. Ši teisė taip pat grindžiama Bendrijos darbuotojų pagrindinių socialinių teisių chartijos 11 straipsniu.

3. Šio straipsnio 2 dalis atitinka I-46 straipsnio 4 dalį.

13 straipsnis ([3])

Menų ir mokslo laisvė

Menai ir moksliniai tyrimai neturi būti varžomi. Akademinė laisvė turi būti gerbiama.

Išaiškinimas

Ši teisė iš esmės kyla iš teisės į minties ir saviraiškos laisvę. Ji turi būti naudojama, atsižvelgiant į 1 straipsnį ([4]) ir jai gali būti taikomi EŽTK 10 straipsnyje leidžiami apribojimai.

14 straipsnis ([5])

Teisė į mokslą

1. Kiekvienas turi teisę į mokslą; profesinis ir tęstinis mokymas turi būti prieinamas visiems.

2. Ši teisė apima galimybę nemokamai įgyti privalomąjį išsilavinimą.

3. Laisvė steigti demokratiniais principais grindžiamas mokslo įstaigas ir tėvų teisė užtikrinti savo vaikų švietimą ir mokymą pagal savo religinius, filosofinius ir pedagoginius įsitikinimus turi būti gerbiamos pagal jų įgyvendinimą reglamentuojančius nacionalinius įstatymus.

Išaiškinimas

1. Šis straipsnis grindžiamas valstybių narių bendromis konstitucinėmis tradicijomis ir EŽTK Protokolo 2 straipsniu, kuris yra išdėstytas taip:

   „Niekam neturi būti atimta teisė į mokslą. Valstybė, rūpindamasi švietimu ir mokymu, įsipareigoja gerbti tėvų teisę parinkti savo vaikams švietimą ir mokymą pagal savo religinius ir filosofinius įsitikinimus.“

([1]) Konstitucijos II-72 straipsnis.

([2]) Konstitucijos II-112 straipsnio 3 dalis.

([3]) Konstitucijos II-73 straipsnis.

([4]) Konstitucijos II-61 straipsnis.

([5]) Konstitucijos II-74 straipsnis.

Nuspręsta, kad yra naudinga šį straipsnį išplėsti nuostata, kad profesinis ir tęstinis mokymas turi būti prieinamas visiems (žr. Bendrijos darbuotojų pagrindinių socialinių teisių chartijos 15 punktą ir Socialinės chartijos 10 straipsnį), ir papildyti jį nemokamo privalomojo išsilavinimo principu. Pastarasis principas, remiantis jo formuluote, reiškia tik tai, kad privalomojo išsilavinimo požiūriu kiekvienas vaikas turi galimybę lankyti nemokamo mokslo įstaigą. Juo nereikalaujama, kad visos mokslo įstaigos arba profesinio ir tęstinio mokymo įstaigos, ypač privačios, turi būti nemokamos. Juo taip pat neatmetamos tam tikros specialios švietimo formos, už kurias reikia mokėti, jei valstybė imasi finansinio kompensavimo priemonių. Tiek, kiek Chartija taikoma Sąjungai, tai reiškia, kad savo mokymo politikoje Sąjunga privalo laikytis nemokamo privalomojo išsilavinimo principo, bet tai, be abejo, nesukuria naujų įgaliojimų. Tėvų teisė turi būti aiškinama kartu su 24 straipsnio ([1]) nuostatomis.

2. Laisvė steigti valstybines ar privačias mokslo įstaigas garantuojama, laikant ją vienu iš laisvės užsiimti verslu aspektų, tačiau ji yra apribota pagarba demokratiniams principams ir yra įgyvendinama laikantis nacionaliniuose teisės aktuose apibrėžtų nuostatų.

15 straipsnis ([2])

Laisvė pasirinkti profesiją ir teisė dirbti

1. Kiekvienas turi teisę į darbą ir užsiimti laisvai pasirinkta profesija ar veikla.

2. Kiekvienas Sąjungos pilietis turi teisę į laisvę ieškoti darbo, dirbti, pasinaudoti įsisteigimo teise ir teikti paslaugas bet kurioje valstybėje narėje.

3. Trečiųjų šalių piliečiai, kuriems leista dirbti valstybių narių teritorijose, turi teisę į tokias pačias darbo sąlygas kaip ir Sąjungos piliečiai.

Išaiškinimas

15 straipsnio 1 dalyje ([2]) įtvirtinta laisvė pasirinkti profesiją pripažįstama Teisingumo Teismo teisminėje praktikoje (žr. *inter alia* 1974 m. gegužės 14 d. sprendimo Nold, 4/73, Rink. p. 491, 12–14 punktus; 1979 m. gruodžio 13 d. sprendimo Hauer, 44/79, Rink. p. 3727; 1986 m. spalio 8 d. sprendimą Keller, 234/85, Rink. p. 2897, 8 punktą).

Ši dalis taip pat remiasi Europos socialinės chartijos, kuri buvo pasirašyta 1961 m. spalio 18 d. ir kurią ratifikavo visos valstybės narės, 1 straipsnio 2 dalimi bei 1989 m. gruodžio 9 d. Bendrijos darbuotojų pagrindinių socialinių teisių chartijos 4 punktu. Žodžiai „darbo sąlygos“ turi būti suprantami Konstitucijos III-213 straipsnyje apibrėžta prasme.

Antroje dalyje aptariamos trys I-4, III-133, III-137 ir III-144 straipsniuose garantuojamos laisvės, tai yra darbuotojų judėjimo laisvė, įsisteigimo laisvė ir laisvė teikti paslaugas.

Trečioji dalis grindžiama EBS 137 straipsnio 3 dalies ketvirtąja įtrauka, dabar pakeista III-210 straipsnio 1 dalies g punktu, ir 1961 m. spalio 18 d. pasirašytos ir visų valstybių narių ratifikuotos Europos socialinės chartijos

([1]) Konstitucijos II-84 straipsnis.

([2]) Konstitucijos II-75 straipsnis.

19 straipsnio 4 dalimi. Todėl yra taikoma Chartijos 52 straipsnio ([1]) 2 dalis. Trečiųjų šalių pilietybę turinčių jūreivių samdymo dirbti su Sąjungos valstybės narės vėliava plaukiojančių laivų įgulose klausimą reglamentuoja Sąjungos teisė bei nacionalinės teisės aktai ir praktika.

16 straipsnis ([2])

Laisvė užsiimti verslu

Laisvė užsiimti verslu pripažįstama pagal Sąjungos teisę ir nacionalinius teisės aktus bei praktiką.

Išaiškinimas

Šis straipsnis grindžiamas Teisingumo Teismo teismine praktika, kurioje pripažįstama laisvė vykdyti ūkinę ar komercinę veiklą (žr. 1974 m. gegužės 14 d. sprendimo Nold, 4/73, Rink.. p. 491, 14 dalį bei 1979 m. rugsėjo 27 d. sprendimo SPA Eridianaand ir kiti, 230–78, Rink.. p. 2749, 20 ir 31 punktus) bei laisvė sudaryti sutartis (žr. *inter alia* sprendimo Sukkerfabriken Nykøbing, 151/78, Rink. p. 1, 19 punktą bei 1999 m. spalio 5 d. sprendimo Ispanija/Komisija, C–240/96, Rink.. p. I–6571, 99 punktą), ir I-3 straipsnio 2 dalimi, kurioje pripažįstama laisva konkurencija. Žinoma, ši teisė turi būti naudojama laikantis Sąjungos teisės ir nacionalinių teisės aktų. Jai gali būti taikomi Chartijos 52 straipsnio ([3]) 1 dalyje numatyti apribojimai.

17 straipsnis ([4])

Teisė į nuosavybę

1. Kiekvienas turi teisę valdyti teisėtai įgytą nuosavybę, ja naudotis, disponuoti ir palikti ją paveldėtojams. Nuosavybė negali būti atimta, išskyrus atvejus, kai tai yra būtina visuomenės poreikiams ir tik įstatymo nustatytais atvejais bei sąlygomis laiku ir teisingai už ją atlyginant. Nuosavybės naudojimą gali reglamentuoti įstatymai, kiek tai būtina atsižvelgiant į bendruosius interesus.

2. Intelektinė nuosavybė turi būti saugoma.

Išaiškinimas

Šis straipsnis grindžiamas EŽTK Protokolo 1 straipsniu:

„Kiekvienas fizinis ar juridinis asmuo turi teisę netrukdomas naudotis savo nuosavybe. Iš nieko negali būti atimta jo nuosavybė, išskyrus tuos atvejus, kai tai yra būtina visuomenės interesams ir tik įstatymo nustatytomis sąlygomis bei vadovaujantis bendraisiais tarptautinės teisės principais.

Tačiau ankstesnės nuostatos jokiu būdu neriboja valstybės teisės taikyti tokius įstatymus, kokie, jos manymu, jai reikalingi, kad ji galėtų kontroliuoti nuosavybės naudojimą atsižvelgdama į bendrąjį interesą arba kad garantuotų mokesčių, kitų rinkliavų ar baudų mokėjimą.“

([1]) Konstitucijos II-112 straipsnio 2 dalis.

([2]) Konstitucijos II-76 straipsnis.

([3]) Konstitucijos II-112 straipsnio 1 dalis.

([4]) Konstitucijos II-77 straipsnis.

Tai yra visose nacionalinėse konstitucijose numatyta pagrindinė teisė. Teisingumo teismo teisminėje praktikoje ji buvo pripažinta daugeliu atvejų, o pirmą kartą – 1989 m. gruodžio 13 d. sprendime Hauer, Rink. p. 3727. Formuluotė buvo atnaujinta, tačiau pagal 52 straipsnio 3 dalį ([1]) šios teisės esmė ir taikymo sritis yra ta pati kaip EŽTK garantuotos teisės, o apribojimai negali viršyti ten nurodytųjų.

Vienas teisės į nuosavybę aspektas – intelektinės nuosavybės apsauga – yra aiškiai paminėta 2 dalyje dėl vis didesnės jos svarbos ir Sąjungos antrinės teisės aktų. Intelektinė nuosavybė apima ne tik literatūrinę ir meninę nuosavybę, bet ir *inter alia* patentus ir teises į prekių ženklus bei gretutines teises. 1 dalyje išdėstytos garantijos atitinkamai taikomos intelektinei nuosavybei.

18 straipsnis ([2])

Teisė į prieglobstį

Teisė į prieglobstį garantuojama pagal 1951 m. liepos 28 d. Ženevos konvenciją ir 1967 m. sausio 31 d. Protokolą dėl pabėgėlių statuso bei šią Konstituciją.

Išaiškinimas

Šio straipsnio tekstas grindžiamas EB sutarties 63 straipsniu, dabar pakeistu Konstitucijos III-266 straipsniu, kuriame reikalaujama, kad Sąjunga laikytųsi Ženevos Konvencijos dėl pabėgėlių. Turėtų būti daroma nuoroda į prie Konstitucijos pridedamus protokolus dėl Jungtinės Karalystės ir Airijos bei dėl Danijos, kad būtų nustatyta, kokia apimtimi šios valstybės narės įgyvendina Sąjungos teisę šioje srityje ir kokia apimtimi joms taikomas šis straipsnis. Šis straipsnis atitinka prie Konstitucijos pridedamą Protokolą dėl prieglobsčio.

19 straipsnis ([3])

Apsauga perkėlimo, išsiuntimo ar išdavimo atveju

1. Kolektyvinis asmenų išsiuntimas draudžiamas.

2. Niekas negali būti perkeltas, išsiųstas ar išduotas į valstybę, kurioje jam gresia mirties bausmė arba kurioje jis gali patirti kankinimų ar kitokį nežmonišką ar žeminantį elgesį arba būti taip baudžiamas.

Išaiškinimas

Šio straipsnio 1 dalies esmė ir taikymo sritis yra tokia pati kaip EŽTK Protokolo Nr. 4 4 straipsnio dėl kolektyvinio išsiuntimo. Jos tikslas – garantuoti, kad kiekvienas sprendimas būtų grindžiamas konkrečiu tyrimu ir kad nebūtų galima taikyti nė vienos priemonės, siekiant išsiųsti iš šalies visus tam tikros valstybės pilietybę turinčius asmenis (taip pat žr. Tarptautinio pilietinių ir politinių teisių pakto 13 straipsnį).

2 dalis apima atitinkamą Europos žmogaus teisių teismo teisminę praktiką, susijusią su EŽTK 3 straipsniu žr. 1996 m. gruodžio 17 d. sprendimą, Ahmed/Austrija, Rink. p. VI-2206 ir 1989 m. liepos 7 d. sprendimą Soering).

([1]) Konstitucijos II-112 straipsnio 3 dalis.

([2]) Konstitucijos II-78 straipsnis.

([3]) Konstitucijos II-79 straipsnis.

III ANTRAŠTINĖ DALIS

LYGYBĖ

20 straipsnis ([1])

Lygybė prieš įstatymą

Prieš įstatymą visi lygūs.

Išaiškinimas

Šis straipsnis atitinka bendrą teisės principą, kuris yra numatytas visose Europos konstitucijose ir kurį Teisingumo teismas pripažino pagrindiniu Bendrijos teisės principu (1984 m. lapkričio 13 d. sprendimas Racke, 283/83, Rink. p. 3791, 1997 m. balandžio 17 d. sprendimas EARL, 15/95, Rink. p. I–1961 ir 2000 m. balandžio 13 d. sprendimas Karlsson, 292/97, Rink. p. 2737).

21 straipsnis ([2])

Diskriminacijos uždraudimas

1. Draudžiama bet kokia diskriminacija dėl asmens lyties, rasės, odos spalvos, tautinės ar socialinės kilmės, genetinių bruožų, kalbos, religijos ar tikėjimo, politinių ar kitokių pažiūrų, priklausymo tautinei mažumai, turtinės padėties, gimimo, negalios, amžiaus, seksualinės orientacijos.

2. Šios Konstitucijos taikymo srityje, nepažeidžiant jokių konkrečių jos nuostatų, draudžiama bet kokia diskriminacija dėl asmens pilietybės.

Išaiškinimas

1 dalis remiasi EB sutarties 13 straipsniu, dabar pakeistu Konstitucijos III-124 straipsniu, EŽTK 14 straipsniu bei Žmogaus teisių ir biomedicinos konvencijos 11 straipsniu dėl genetinio paveldo. Kiek tai atitinka EŽTK 14 straipsnį, ji taikoma laikantis šio straipsnio.

Tarp 1 dalies ir Konstitucijos III-124 straipsnio, kurio taikymo sritis ir tikslas yra kitas, nėra prieštaravimo ar nesuderinamumo: III-124 straipsniu Sąjungai suteikiamas įgaliojimas priimti įstatymo galią turinčius aktus, įskaitant valstybių narių įstatymų ir kitų teisės aktų suderinimą, siekiant kovoti su diskriminacija, pasireiškiančia tam tikromis formomis, kurios yra nuodugniai išvardintos tame straipsnyje. Tokie teisės aktai gali apimti valstybių narių institucijų veiksmus (taip pat privačių asmenų santykius) bet kurioje srityje Sąjungos įgaliojimų ribose. Priešingai, 21 straipsnio ([2]) 1 dalis nesukuria jokio įgaliojimo leisti antidiskriminacinius įstatymus šiose valstybių narių ar privačių veiksmų srityse ir nenustato visiems be išimties taikomo diskriminacijos draudimo tokio plataus masto srityse. Vietoj to ji apima tik pačių Sąjungos institucijų ir organų vykdomos diskriminacijos atvejus, naudojantis įgaliojimais, kurie yra suteikti pagal Konstitucijos I ir III dalių kitus straipsnius, ir valstybių narių vykdomos diskriminacijos atvejus, tik joms įgyvendinant

([1]) Konstitucijos II-80 straipsnis.

([2]) Konstitucijos II-81 straipsnis.

Sąjungos teisę. Todėl 1 dalis nepakeičia nei pagal III-124 straipsnį suteiktų įgaliojimų apimties, nei šio straipsnio aiškinimo.

2 dalis atitinka Konstitucijos I-4 straipsnio 2 dalį ir turi būti taikoma laikantis šio straipsnio.

22 straipsnis ([1])

Kultūrų, religijų ir kalbų įvairovė

Sąjunga gerbia kultūrų, religijų ir kalbų įvairovę.

Išaiškinimas

Šis straipsnis grindžiamas Europos Sąjungos sutarties 6 straipsniu ir EB sutarties 151 straipsnio 1 ir 4 dalimis, dabar pakeistomis Konstitucijos III-280 straipsnio 1 ir 4 dalimis dėl kultūros. Pagarba kultūrų ir kalbų įvairovei dabar yra numatyta ir Konstitucijos I-3 straipsnio 3 dalyje. Prie šios straipsnio atsiradimo taip pat prisidėjo Amsterdamo sutarties Baigiamojo akto deklaracija Nr. 11 dėl bažnyčių ir nereliginių organizacijų statuso, dabar perteikta Konstitucijos I-52 straipsnyje.

23 straipsnis ([2])

Moterų ir vyrų lygybė

Visose srityse turi būti užtikrinta moterų ir vyrų lygybė, įskaitant priėmimą į darbą, darbą ir atlyginimą.

Lygybės principas nekliudo laikytis ar imtis priemonių, numatančių konkrečias lengvatas, padedančias nepakankamai atstovaujamai lyčiai.

Išaiškinimas

Pirma pastraipa grindžiama EB sutarties 2 straipsniu ir 3 straipsnio 2 dalimi, dabar pakeistais Konstitucijos I-3 ir III-116 straipsniais, nustatančiais Sąjungos tikslą skatinti moterų ir vyrų lygybę, bei EB sutarties 141 straipsnio 1 dalimi, dabar pakeista Konstitucijos III-214 straipsnio 1 dalimi. Ji remiasi 1996 m. gegužės 3 d. peržiūrėtos Europos socialinės chartijos 20 straipsniu ir Bendrijos darbuotojų teisių chartijos 16 punktu.

Be to, ji grindžiama EB sutarties 141 straipsnio 3 dalimi, dabar pakeista Konstitucijos III-214 straipsnio 3 dalimi, bei Tarybos direktyvos 76/207/EEB dėl vienodo požiūrio į vyrus ir moteris principo taikymo įsidarbinimo, profesinio mokymo, pareigų paaukštinimo ir darbo sąlygų atžvilgiu (OL L 38, 1976 2 14, p. 40) 2 straipsnio 4 dalimi.

Antroje pastraipoje trumpiau perteikta Konstitucijos III-214 straipsnio 4 dalis, kurioje numatyta, kad vienodo požiūrio principas nekliudo valstybėms narėms ir toliau laikytis arba patvirtinti priemones, numatančias konkrečias lengvatas, padedančias nepakankamai atstovaujamai lyčiai verstis profesine veikla arba šalinančias ar kompensuojančias

([1]) Konstitucijos II-82 straipsnis.

([2]) Konstitucijos II-83 straipsnis.

nepalankias profesinės veiklos sąlygas. Remiantis 52 straipsnio 2 dalimi ([1]), ši pastraipa nekeičia III-214 straipsnio 4 dalies.

24 straipsnis ([2])

Vaiko teisės

1. Vaikai turi teisę į jų gerovei užtikrinti būtiną apsaugą ir globą. Jie gali laisvai reikšti savo nuomonę. Sprendžiant su vaikais susijusius klausimus į jų nuomonę atsižvelgiama pagal jų amžių ir brandą.

2. Visuose valstybės ar privačių institucijų veiksmuose, susijusiuose su vaikais, pirmiausia turi būti vadovaujamasi vaiko interesais.

3. Kiekvienas vaikas turi teisę reguliariai palaikyti asmeninius santykius ir tiesiogiai bendrauti su abiem savo tėvais, jei tai neprieštarauja vaiko interesams.

Išaiškinimas

Šis straipsnis grindžiamas 1989 m. lapkričio 20 d. pasirašyta ir visų valstybių narių ratifikuota Niujorko Vaiko teisių konvencija, ypač jos 3, 9, 12 ir 13 straipsniais.

3 dalyje atsižvelgiama į tai, kad kuriant laisvės, saugumo ir teisingumo erdvę Sąjungos teisės aktuose dėl su užsieniu susijusių civilinių bylų, kurių atžvilgiu suteikiami reikalingi įgaliojimai Konstitucijos III-269 straipsnyje, gali būti visų pirma numatytos tėvų teisės lankyti ne jo globoje esantį vaiką, užtikrinant, kad vaikai galėtų reguliariai palaikyti asmeninius santykius ir tiesiogiai bendrauti su abiem savo tėvais.

25 straipsnis ([3])

Pagyvenusių žmonių teisės

Sąjunga pripažįsta ir gerbia pagyvenusių žmonių teisę gyventi oriai ir nepriklausomai bei dalyvauti visuomeniniame ir kultūriniame gyvenime.

Išaiškinimas

Šis straipsnis remiasi peržiūrėtos Europos socialinės chartijos 23 straipsniu ir Bendrijos darbuotojų pagrindinių socialinių teisių chartijos 24 ir 25 straipsniais. Be abejo, dalyvavimas visuomeniniame ir kultūriniame gyvenime apima ir dalyvavimą politiniame gyvenime.

([1]) Konstitucijos II-112 straipsnio 2 dalis.

([2]) Konstitucijos II-84 straipsnis.

([3]) Konstitucijos II-85 straipsnis.

26 straipsnis ([1])

Neįgaliųjų asmenų integravimas

Sąjunga pripažįsta ir gerbia neįgaliųjų asmenų teisę naudotis priemonėmis, užtikrinančiomis jų nepriklausomumą, socialinį bei profesinį integravimą ir dalyvavimą bendruomenės gyvenime.

Išaiškinimas

Šiame straipsnyje numatytas principas grindžiamas Europos socialinės chartijos 15 straipsniu ir taip pat remiasi Bendrijos darbuotojų pagrindinių socialinių teisių chartijos 26 punktu.

IV ANTRAŠTINĖ DALIS

SOLIDARUMAS

27 straipsnis ([2])

Darbuotojų teisė į informaciją ir konsultacijas įmonėje

Darbuotojams ar jų atstovams turi būti atitinkamu lygiu garantuota informacija ir konsultacijos reikiamu laiku Sąjungos ir nacionalinės teisės aktų bei praktikos nustatytais atvejais ir sąlygomis.

Išaiškinimas

Šis straipsnis yra peržiūrėtoje Europos socialinėje chartijoje (21 straipsnis) ir Bendrijos darbuotojų teisių chartijoje (17 ir 18 punktai). Jis taikomas Sąjungos teisėje ir nacionaliniuose įstatymuose nustatytomis sąlygomis. Nuoroda į atitinkamą lygį reiškia Sąjungos teisėje ar nacionaliniuose įstatymuose ir praktikoje nustatytus lygius, kurie gali apimti europinį lygį, kai tai numatyta Sąjungos teisės aktuose. Šią sritį apima gana didelė Sąjungos *acquis* dalis: Konstitucijos III-211 ir III-212 straipsniai bei Direktyvos 94/45/EB (Europos darbų tarybos), 98/59/EB (kolektyviniai atleidimai iš darbo), 2001/23/EB (verslo perdavimas) ir 2002/14/EB (bendra darbuotojų informavimo ir konsultavimosi su jais sistema Europos bendrijoje).

28 straipsnis ([3])

Teisė į kolektyvines derybas ir kolektyvinių veiksmų teisė

Darbuotojai ir darbdaviai arba atitinkamos jų organizacijos pagal Sąjungos teisę ir nacionalinius teisės aktus bei praktiką turi teisę derėtis ir atitinkamu lygiu sudaryti kolektyvinius susitarimus, o interesų konflikto atveju imtis kolektyvinių veiksmų, įskaitant streikus, savo interesams apginti.

([1]) Konstitucijos II-86 straipsnis.

([2]) Konstitucijos II-87 straipsnis.

([3]) Konstitucijos II-88 straipsnis.

Išaiškinimas

Šis straipsnis grindžiamas Europos socialinės chartijos 6 straipsniu ir Bendrijos darbuotojų pagrindinių socialinių teisių chartija (12–14 punktai). Europos žmogaus teisių teismas kolektyvinių veiksmų teisę pripažino viena iš EŽTK 11 straipsnyje nustatytas profesinių sąjungų teises sudarančių dalių. Atitinkamų lygių, kuriais gali vykti kolektyvinės derybos, išaiškinimas pateiktas pirmesnio straipsnio išaiškinime. Kolektyvinių veiksmų, įskaitant streikus, būdai ir apribojimai reglamentuojami nacionaliniais įstatymais ir praktika, įskaitant klausimą, ar jie gali būti vykdomi tuo pačiu metu keliose valstybėse narėse.

29 straipsnis ([1])

Teisė naudotis įdarbinimo tarnybų paslaugomis

Kiekvienas turi teisę naudotis nemokamomis įdarbinimo tarnybų paslaugomis.

Išaiškinimas

Šis straipsnis grindžiamas Europos socialinės chartijos 1 straipsnio 3 dalimi ir Bendrijos darbuotojų pagrindinių socialinių teisių chartijos 13 punktu.

30 straipsnis ([2])

Apsauga nepagrįsto atleidimo iš darbo atveju

Kiekvienas darbuotojas turi teisę į apsaugą pagal Sąjungos teisę ir nacionalinius teisės aktus bei praktiką nepagrįsto atleidimo iš darbo atveju.

Išaiškinimas

Šis straipsnis remiasi peržiūrėtos Socialinės chartijos 24 straipsniu. Taip pat žr. Direktyvą 2001/23/EB dėl darbuotojų teisių apsaugos įmonių perdavimo atveju ir Direktyvą 80/987/EEB dėl darbuotojų apsaugos jų darbdaviui tapus nemokiam, su pakeitimais, padarytais Direktyva 2002/74/EB.

31 straipsnis ([3])

Tinkamos ir teisingos darbo sąlygos

1. Kiekvienas darbuotojas turi teisę į saugias, jo sveikatą ir orumą atitinkančias darbo sąlygas.

2. Kiekvienas darbuotojas turi teisę į tai, kad būtų apribotas maksimalus darbo laikas, teisę į dienos ir savaitės poilsį, taip pat kasmetines mokamas atostogas.

([1]) Konstitucijos II-89 straipsnis.

([2]) Konstitucijos II-90 straipsnis.

([3]) Konstitucijos II-91 straipsnis.

Išaiškinimas

1. Šio straipsnio 1 dalis grindžiama Direktyva 89/391/EEB dėl priemonių darbuotojų saugai ir sveikatos apsaugai darbe gerinti nustatymo. Ji taip pat remiasi Socialinės chartijos 3 straipsniu ir Bendrijos darbuotojų teisių chartijos 19 punktu bei, orumo darbe atžvilgiu, peržiūrėtos Socialinės chartijos 26 straipsniu. Žodžiai „darbo sąlygos“ turi būti suprantami Konstitucijos III-213 straipsnyje apibrėžta prasme.

2. 2 dalis grindžiama Direktyva 93/104/EB dėl tam tikrų darbo laiko organizavimo aspektų, taip pat Europos socialinės chartijos 2 straipsniu ir Bendrijos darbuotojų teisių chartijos 8 punktu.

32 straipsnis ([1])

Vaikų darbo uždraudimas ir jaunų žmonių apsauga darbe

Vaikų darbas draudžiamas. Nepažeidžiant jauniems žmonėms palankesnių taisyklių, išskyrus ribotas išimtis, minimalus amžius priimant į darbą negali būti mažesnis, negu minimalus privalomojo mokymosi amžius.

Priimtiems į darbą jauniems žmonėms turi būti sudarytos jų amžių atitinkančios sąlygos, jie turi būti apsaugoti nuo ekonominio išnaudojimo ir bet kokio darbo, galinčio pakenkti jų saugumui, sveikatai ar fiziniam, protiniam, doroviniam ar socialiniam vystymuisi ar trukdyti jų mokymuisi.

Išaiškinimas

Šis straipsnis grindžiamas Direktyva 94/33/EB dėl dirbančio jaunimo apsaugos, Europos socialinės chartijos 7 straipsniu ir Bendrijos darbuotojų pagrindinių socialinių teisių chartijos 20–23 punktais.

33 straipsnis ([2])

Šeima ir profesinė veikla

1. Šeimai užtikrinama teisinė, ekonominė ir socialinė apsauga.

2. Siekiant suderinti šeimos gyvenimą ir profesinę veiklą, kiekvienas asmuo turi teisę būti apsaugotas nuo atleidimo iš darbo dėl priežasčių, susijusių su motinyste, taip pat teisę į mokamas nėštumo ir gimdymo atostogas ir į vaiko priežiūros atostogas gimus vaikui ar jį įvaikinus.

Išaiškinimas

33 straipsnio ([2]) 1 dalis grindžiama Europos socialinės chartijos 16 straipsniu.

([1]) Konstitucijos II-92 straipsnis.

([2]) Konstitucijos II-93 straipsnis.

Antra dalis remiasi Tarybos direktyva 92/85/EEB dėl priemonių, skirtų skatinti, kad būtų užtikrinta geresnė nėščių ir neseniai pagimdžiusių arba maitinančių krūtimi darbuotojų sauga ir sveikata, nustatymo ir Direktyva 96/34/EB dėl Bendrojo susitarimo dėl tėvystės atostogų, sudaryto tarp UNICE, CEEP ir ETUC. Ji taip pat grindžiama Europos socialinės chartijos 8 straipsniu (motinystės apsauga) ir remiasi peržiūrėtos Socialinės chartijos 27 straipsniu (pareigų šeimai turinčių darbuotojų teisė į lygias galimybes ir vienodą padėtį). „Motinystė“ apima laikotarpį nuo pastojimo iki maitinimo krūtimi pabaigos.

34 straipsnis ([1])

Socialinė apsauga ir socialinė parama

1. Sąjunga pripažįsta ir gerbia teisę gauti socialinio draudimo pašalpas ir naudotis socialinėmis paslaugomis, suteikiančiomis apsaugą pagal Sąjungos teisės ir nacionalinių teisės aktų nustatytas taisykles ir praktiką motinystės atveju, susirgus, patyrus nelaimingą atsitikimą darbe, esant išlaikytiniu ar sulaukus senatvės, taip pat netekus darbo.

2. Kiekvienas Sąjungoje teisėtai gyvenantis ir teisėtai keičiantis gyvenamąją vietą asmuo turi teisę gauti socialines pašalpas ir naudotis socialinėmis lengvatomis pagal Sąjungos teisę ir nacionalinius teisės aktus ir praktiką.

3. Siekdama įveikti socialinę atskirtį ir skurdą, Sąjunga pripažįsta ir gerbia teisę į socialinę pagalbą ir pagalbą aprūpinant būstu, kad pagal Sąjungos teisės ir nacionalinių teisės aktų nustatytas taisykles bei praktiką būtų užtikrintos tinkamos gyvenimo sąlygos visiems neturintiems pakankamai lėšų.

Išaiškinimas

34 straipsnio ([1]) 1 dalyje nustatytas principas grindžiamas EB sutarties 137 ir 140 straipsniais, dabar pakeistais Konstitucijos III-210 ir III-213 straipsniais, Europos socialinės chartijos 12 straipsniu ir Bendrijos darbuotojų teisių chartijos 10 punktu. Sąjunga privalo jo laikytis, naudodamasi jai Konstitucijos III-210 ir III-213 straipsniuose suteiktais įgaliojimais. Nuoroda į socialines paslaugas yra susijusi su atvejais, kuriais tokios paslaugos buvo įvestos, kad būtų suteiktos tam tikros lengvatos, tačiau ji nereiškia, kad tokios paslaugos turi būti sukurtos, kai jų nėra. „Motinystė“ turi būti suprantama ta pačia prasme kaip ir pirmesniame straipsnyje.

Antra dalis grindžiama Europos socialinės chartijos 12 straipsnio 4 dalimi ir 13 straipsnio 4 dalimi bei Bendrijos darbuotojų pagrindinių socialinių teisių chartijos 2 punktu ir atspindi iš Reglamento Nr. 1408/71 ir Reglamento Nr. 1612/68 atsirandančias taisykles.

Trečia dalis remiasi Europos socialinės chartijos 13 straipsniu, peržiūrėtos Socialinės chartijos 30 ir 31 straipsniais bei Bendrijos chartijos 10 punktu. Sąjunga privalo jos laikytis, vykdydama Konstitucijos III-210 straipsniu grindžiamą politiką.

([1]) Konstitucijos II-94 straipsnis.

35 straipsnis ([1])

Sveikatos apsauga

Kiekvienas turi teisę į profilaktinę sveikatos priežiūrą ir teisę į gydymą nacionalinių teisės aktų ir praktikos nustatyta tvarka. Apibrėžiant ir vykdant visą Sąjungos politiką ir veiklą, užtikrinamas aukštas žmonių sveikatos apsaugos lygis.

Išaiškinimas

Šiame straipsnyje numatyti principai grindžiami EB sutarties 152 straipsniu, dabar pakeistu Konstitucijos III-278 straipsniu, ir Europos socialinės chartijos 11 ir 13 straipsniais. Šio straipsnio antrame sakinyje perteikta Konstitucijos III-278 straipsnio 1 dalis.

36 straipsnis ([2])

Galimybė naudotis bendrus ekonominius interesus tenkinančiomis paslaugomis

Sąjunga, siekdama skatinti socialinę ir teritorinę sanglaudą, pagal šią Konstituciją pripažįsta ir gerbia teisę naudotis bendrus ekonominius interesus tenkinančiomis paslaugomis, numatytomis nacionalinių teisės aktų ir praktikos.

Išaiškinimas

Šis straipsnis visiškai atitinka Konstitucijos III-122 straipsnį ir nesukuria jokios naujos teisės. Jame tik nustatomas principas, kad Sąjunga gerbia teisę naudotis bendrus ekonominius interesus tenkinančiomis paslaugomis, numatytomis nacionalinėse nuostatose, kai tos nuostatos neprieštarauja Sąjungos teisei.

37 straipsnis ([3])

Aplinkos apsauga

Aukštas aplinkosaugos lygis ir aplinkos kokybės gerinimas turi būti integruotas į Sąjungos politiką ir užtikrintas pagal tvaraus vystymosi principus.

Išaiškinimas

Šiame straipsnyje numatyti principai grindžiami EB sutarties 2, 6 ir 174 straipsniais, dabar pakeistais Konstitucijos I-3 straipsnio 3 dalimi, III-119 ir III-233 straipsniais.

Jis taip pat remiasi kai kurių nacionalinių konstitucijų nuostatomis.

([1]) Konstitucijos II-95 straipsnis.

([2]) Konstitucijos II-96 straipsnis.

([3]) Konstitucijos II-97 straipsnis.

38 straipsnis ([1])

Vartotojų apsauga

Sąjungos politika užtikrina aukštą vartotojų apsaugos lygį.

Išaiškinimas

Šiame straipsnyje numatyti principai grindžiami EB sutarties 153 straipsniu, dabar pakeistu Konstitucijos III-235 straipsniu.

V ANTRAŠTINĖ DALIS

PILIETINĖS TEISĖS

39 straipsnis ([2])

Teisė balsuoti ir būti kandidatu Europos Parlamento rinkimuose

1. Kiekvienas Sąjungos pilietis turi teisę balsuoti ir būti kandidatu Europos Parlamento rinkimuose valstybėje narėje, kurioje jis gyvena, tomis pačiomis sąlygomis kaip ir tos valstybės piliečiai.

2. Europos Parlamento nariai renkami remiantis tiesiogine, visuotine rinkimų teise laisvu ir slaptu balsavimu.

Išaiškinimas

39 straipsnis ([2]) taikomas Konstitucijos I ir III dalyse nustatytomis sąlygomis, remiantis Chartijos 52 straipsnio 2 dalimi ([3]). 39 straipsnio 1 dalis ([2]) atitinka Konstitucijos I-10 straipsnio 2 dalyje garantuotą teisę (taip pat plg. III-126 straipsnyje išdėstytą teisinį pagrindą dėl tos teisės naudojimo išsamių nuostatų priėmimo), o to straipsnio 2 dalis atitinka Konstitucijos I-20 straipsnio 2 dalį. 39 straipsnio 2 dalyje ([2])v perteikti rinkimų sistemos demokratinėje valstybėje pagrindiniai principai.

40 straipsnis ([4])

Teisė balsuoti ir būti kandidatu vietos savivaldos rinkimuose

Kiekvienas Sąjungos pilietis turi teisę balsuoti ir būti kandidatu vietos savivaldos rinkimuose valstybėje narėje, kurioje jis gyvena, tomis pačiomis sąlygomis kaip ir tos valstybės piliečiai.

([1]) Konstitucijos II-98 straipsnis.

([2]) Konstitucijos II-99 straipsnis.

([3]) Konstitucijos II-112 straipsnio 2 dalis.

([4]) Konstitucijos II-100 straipsnis.

Išaiškinimas

Šis straipsnis atitinka Konstitucijos I-10 straipsnio 2 dalyje garantuotą teisę (taip pat plg. III-126 straipsnyje išdėstytą teisinį pagrindą dėl naudojimosi ta teise išsamių nuostatų priėmimo). Remiantis 52 straipsnio 2 dalimi ([1]), jis taikomas Konstitucijos I ir III dalių tuose straipsniuose nustatytomis sąlygomis.

41 straipsnis ([2])

Teisė į gerą administravimą

1. Kiekvienas asmuo turi teisę į tai, kad Sąjungos institucijos, įstaigos ir organai jo reikalus tvarkytų nešališkai, teisingai ir per kiek įmanomai trumpesnį laiką.

2. Ši teisė apima:

a) kiekvieno asmens teisę būti išklausytam prieš taikant bet kokią individualią jam nepalankią priemonę;

b) kiekvieno asmens teisę susipažinti su savo byla, laikantis teisėto konfidencialumo ir profesinio bei verslo slaptumo;

c) administracijos pareigą pagrįsti savo sprendimus.

3. Kiekvienas asmuo turi teisę į tai, kad Sąjunga pagal valstybėms narėms bendrus teisės principus atlygintų jam žalą, kurią atlikdami savo pareigas padarė Sąjungos institucijos ar jų tarnautojai.

4. Kiekvienas asmuo gali kreiptis į Sąjungos institucijas viena iš kalbų, kuria surašyta ši Konstitucija, ir ta pačia kalba gauti atsakymą.

Išaiškinimas

41 straipsnis ([2]) grindžiamas tuo, kad Sąjunga egzistuoja pagal teisinės valstybės principus, kurių apibūdinimas susiformavo teisminėje praktikoje, kuri bendru teisės principu įtvirtino *inter alia* gerą administravimą (žr. *inter alia* Teisingumo Teismo 1992 m. kovo 31 d. sprendimą Burban, C–255/90 P, Rink. p. I–2253 bei Pirmosios instancijos teismo 1995 m. rugsėjo 18 d. sprendimą Nölle, T–167/94, Rink. p. II-2589 ir 1999 m. liepos 9 d. sprendimą New Europe Consulting ir kiti, T–231/97, Rink. p. II-2403). Pirmose dviejose dalyse nurodytos teisės formuluotė atsiranda iš teisminės praktikos (Teisingumo teismo 1987 m. spalio 15 d. sprendimo Heylens, 222/86, Rec p. 4097, 15 dalies, 1989 m. spalio 18 d. sprendimo Orkem, 374/87, Rink. p. 3283, 1991 m. lapkričio 21 d. sprendimo TU München, C–269/90, Rec p. I–5469 bei Pirmosios instancijos teismo 1994 m. gruodžio 6 d. sprendimo Lisrestal, T–450/93, Rink. p. II-1177, 1995 m. rugsėjo 18 d. sprendimo Nölle, T–167/94, Rink. p. II-258), o pareigos pagrįsti savo sprendimus formuluotė yra iš EB sutarties 253 straipsnio, dabar pakeisto Konstitucijos I-38 straipsnio 2 dalimi (taip pat žr. Konstitucijos III-398 straipsnyje išdėstytą teisinį pagrindą dėl teisės aktų priėmimo užtikrinant atvirą, veiksmingą ir nepriklausomą Europos administraciją).

([1]) Konstitucijos II-112 straipsnio 2 dalis.

([2]) Konstitucijos II-101 straipsnis.

3 dalyje atkartojama dabar Konstitucijos III-431 straipsnyje garantuota teisė. 4 dalyje atkartojama dabar Konstitucijos I-10 straipsnio 2 dalies d punkto ir III-129 straipsnyje garantuota teisė. Remiantis 52 straipsnio 2 dalimi ([1]), šios teisės turi būti taikomos Konstitucijos III dalyje nustatytomis sąlygomis ir ten nustatytose ribose.

Teisę į veiksmingą gynybą, kuri yra svarbus šio klausimo aspektas, garantuoja šios Chartijos 47 straipsnis ([2]).

42 straipsnis ([3])

Teisė susipažinti su dokumentais

Kiekvienas Sąjungos pilietis ir kiekvienas fizinis asmuo, kuris gyvena bet kurioje valstybėje narėje ar juridinis asmuo, kurio registruota buveinė yra valstybėje narėje, turi teisę susipažinti su Sąjungos institucijų, įstaigų ir organų bet kurios formos dokumentais.

Išaiškinimas

Šiame straipsnyje garantuota teisė perteikta iš EB sutarties 255 straipsnio, kuriuo remiantis vėliau buvo priimtas Reglamentas 1049/2001. Europos konventas išplėtė šios teisės taikymą visiems institucijų, įstaigų ir organų bet kokios formos dokumentams (žr. Konstitucijos I-50 straipsnio 3 dalį). Remiantis Chartijos 52 straipsnio 2 dalimi ([1]), teise susipažinti su dokumentais naudojamasi Konstitucijos I-50 straipsnio 3 dalyje ir III-389 straipsnyje nurodytomis sąlygomis ir ten nustatytose ribose.

43 straipsnis ([4])

Europos ombudsmenas

Kiekvienas Sąjungos pilietis ir kiekvienas fizinis asmuo, kuris gyvena bet kurioje valstybėje narėje ar juridinis asmuo, kurio registruota buveinė yra valstybėje narėje, turi teisę kreiptis į Europos ombudsmeną su skundu dėl netinkamų Sąjungos institucijų, įstaigų ar organų administravimo veiksmų, išskyrus Europos Sąjungos Teisingumo Teismo vykdomas teismo funkcijas.

Išaiškinimas

Šiame straipsnyje garantuota teisė yra Konstitucijos I-10 ir III-336 straipsniuose garantuota teisė. Remiantis 52 straipsnio 2 dalimi ([1]), ji taikoma tuose dviejuose straipsniuose nustatytomis sąlygomis.

([1]) Konstitucijos II-112 straipsnio 2 dalis.

([2]) Konstitucijos II-107 straipsnis.

([3]) Konstitucijos II-102 straipsnis.

([4]) Konstitucijos II-103 straipsnis.

44 straipsnis ([1])

Peticijos teisė

Kiekvienas Sąjungos pilietis ir kiekvienas fizinis asmuo, kuris gyvena bet kurioje valstybėje narėje, ar juridinis asmuo, kurio registruota buveinė yra valstybėje narėje, turi teisę pateikti peticiją Europos Parlamentui.

Išaiškinimas

Šiame straipsnyje garantuota teisė yra Konstitucijos I-10 ir III-334 straipsniuose garantuota teisė. Remiantis 52 straipsnio 2 dalimi ([2]), ji taikoma tuose dviejuose straipsniuose nustatytomis sąlygomis.

45 straipsnis ([3])

Judėjimo ir apsigyvenimo laisvė

1. Kiekvienas Sąjungos pilietis turį teisę laisvai judėti ir apsigyventi valstybių narių teritorijoje.

2. Pagal šią Konstituciją judėjimo ir apsigyvenimo laisvė gali būti suteikta trečiųjų šalių piliečiams, teisėtai gyvenantiems valstybės narės teritorijoje.

Išaiškinimas

1 dalyje garantuota teisė yra Konstitucijos I-10 straipsnio 2 dalies a punkte garantuota teisė (taip pat žr. III-125 straipsnyje išdėstytą teisinį pagrindą ir Teisingumo Teismo 2002 m. rugsėjo 17 d. sprendimą Baumbast, C-413/99, Rink. p. 709). Remiantis 52 straipsnio 2 dalimi ([2]), ji taikoma Konstitucijos III dalyje nustatytomis sąlygomis ir nustatytose ribose.

2 dalyje nurodytas Konstitucijos III-265–III-267 straipsniuose Sąjungai suteiktas įgaliojimas. Todėl šios teisės suteikimas priklauso nuo tą įgaliojimą vykdančių institucijų.

46 straipsnis ([4])

Diplomatinė ir konsulinė apsauga

Kiekvienas Sąjungos pilietis trečiosios šalies teritorijoje, kurioje valstybė narė, kurios pilietis jis yra, neturi atstovybės, naudojasi bet kurios kitos valstybės narės diplomatine ir konsuline apsauga tomis pačiomis sąlygomis kaip ir tos valstybės narės piliečiai.

([1]) Konstitucijos II-104 straipsnis.

([2]) Konstitucijos II-112 straipsnio 2 dalis.

([3]) Konstitucijos II-105 straipsnis.

([4]) Konstitucijos II-106 straipsnis.

Išaiškinimas

Šiame straipsnyje garantuota teisė yra Konstitucijos I-10 straipsnyje garantuota teisė (taip pat žr. III-127 straipsnyje išdėstytą teisinį pagrindą). Remiantis 52 straipsnio 2 dalimi ([1]), ji taikoma tuose straipsniuose nustatytomis sąlygomis.

VI ANTRAŠTINĖ DALIS

TEISINGUMAS

47 straipsnis ([2])

Teisė į veiksmingą teisinę gynybą ir teisingą bylos nagrinėjimą

Kiekvienas asmuo, kurio teisės ir laisvės, garantuojamos Sąjungos teisės, yra pažeistos, turi teisę į veiksmingą jų gynybą teisme šiame straipsnyje nustatytomis sąlygomis.

Kiekvienas asmuo turi teisę, kad jo bylą per kiek įmanoma trumpesnį laiką viešai ir teisingai išnagrinėtų pagal įstatymą įsteigtas nepriklausomas ir nešališkas teismas. Kiekvienas asmuo turi turėti galimybę gauti teisinę pagalbą, būti ginamas ir atstovaujamas.

Asmenys, neturintys pakankamai lėšų, turi gauti nemokamą teisinę pagalbą, jei tai reikalinga užtikrinti teisę į veiksmingą teisingumą.

Išaiškinimas

Pirma pastraipa grindžiama EŽTK 13 straipsniu:

„Kiekvienas, kurio teisės ir laisvės, pripažintos šioje Konvencijoje, yra pažeistos, turi teisę pasinaudoti veiksminga teisinės gynybos priemone kreipdamasis į valstybės instituciją neatsižvelgiant į tai, ar tą pažeidimą asmenys padarė eidami savo oficialias pareigas.“

Tačiau Sąjungos teisėje ši gynyba yra platesnė, nes yra garantuojama teisė į veiksmingą gynybą teisme. Teisingumo Teismas šią teisę savo 1986 m. gegužės 15 d. sprendime įtvirtino bendru Sąjungos teisės principu (Johnston, 222/84, Rink. p. 1651; taip pat žr. 1987 m. spalio 15 d. sprendimą Heylens, 222/86, Rink. p. 4097 ir 1992 m. gruodžio 3 d. sprendimą Borelli, C–97/91, Rink. p. I–6313). Anot Teismo, šis bendras Sąjungos teisės principas taikomas ir valstybėms narėms, kai šios įgyvendina Sąjungos teisę. Šį precedentą įtraukiant į Chartiją, neketinta pakeisti Sutartyse nustatytos teisminės priežiūros sistemos ir ypač taisyklių dėl tiesioginių ieškinių leistinumo Europos Sąjungos Teisingumo Teisme. Europos konventas apsvarstė Sąjungos teisminės priežiūros sistemą, įskaitant leistinumo taisykles, ir patvirtino jas, tam tikrais aspektais iš dalies jas pakeisdamas, kaip nurodyta Konstitucijos III-353 – III-381 straipsniuose, ypač III-365 straipsnio 4 dalyje. 47 straipsnis ([2]) taikomas Sąjungos ir valstybių narių institucijoms, kai šios įgyvendina Sąjungos teisę, ir visoms Sąjungos teisėje garantuotoms teisėms.

([1]) Konstitucijos II-112 straipsnio 2 dalis.

([2]) Konstitucijos II-107 straipsnis.

Antra pastraipa atitinka EŽTK 6 straipsnio 1 dalį, kuri yra išdėstyta taip:

„Kai yra sprendžiamas tam tikro asmens civilinio pobūdžio teisių ir pareigų ar jam pareikšto kokio nors baudžiamojo kaltinimo klausimas, toks asmuo turi teisę, kad bylą per kiek įmanomai trumpesnį laiką viešumo sąlygomis teisingai išnagrinėtų pagal įstatymą įsteigtas nepriklausomas ir bešališkas teismas. Teismo sprendimas paskelbiamas viešai, tačiau demokratinėje visuomenėje moralės, viešosios tvarkos ar valstybės saugumo interesais spaudos atstovams ar visuomenei gali būti neleidžiama dalyvauti per visą procesą ar jo dalį, kai tai reikalinga dėl nepilnamečių ar bylos šalių privataus gyvenimo apsaugos, arba tiek, kiek, teismo nuomone, yra būtina dėl ypatingų aplinkybių, dėl kurių viešumas pakenktų teisingumo interesams.“

Sąjungos teisėje teisė į teisingą bylos nagrinėjimą neapsiriboja su civilinėje teisėje numatytomis teisėmis ir pareigomis susijusiais ginčais. Taip yra todėl, kad Sąjunga – tai teisinės valstybės principais grindžiama bendrija, kaip nurodė Teismas, Les Verts/Europos Parlamentas, 194/83 (1986 m. balandžio 23 d. sprendimas, Rink. p. 1339). Nepaisant to, visais atžvilgiais, išskyrus jų taikymo sritį, EŽTK suteiktos garantijos panašiu būdu taikomos Sąjungai.

Dėl trečios pastraipos reikėtų pažymėti, kad pagal Europos žmogaus teisių teismo teisminę praktiką teisinė pagalba turėtų būti teikiama, kai jos nesant neįmanoma užtikrinti veiksmingos teisinės gynybos (1979 m. spalio 9 d. EŽTT sprendimas, Airey, A serija, 32 tomas, 11). Be to, yra teisinės pagalbos sistema Europos Sąjungos Teisingumo teisme nagrinėjamoms byloms.

48 straipsnis ([1])

Nekaltumo prezumpcija ir teisė į gynybą

1. Kiekvienas kaltinamas padaręs nusikaltimą asmuo laikomas nekaltu, kol jo kaltė neįrodyta pagal įstatymą.

2. Kiekvienam, kuris kaltinamas padaręs nusikaltimą, užtikrinama teisė į gynybą.

Išaiškinimas

48 straipsnis ([1]) yra toks pat kaip EŽTK 6 straipsnio 2 ir 3 dalys, kurios yra išdėstytos taip:

„2. Kiekvienas kaltinamas nusikaltimo padarymu asmuo laikomas nekaltu tol, kol jo kaltė neįrodyta pagal įstatymą.

3. Kiekvienas kaltinamas nusikaltimo padarymu asmuo turi mažiausiai šias teises:

a) būti skubiai ir išsamiai jam suprantama kalba informuotas apie pateikiamo jam kaltinimo pobūdį ir pagrindą;

b) turėti pakankamai laiko ir galimybių pasirengti savo gynybai;

([1]) Konstitucijos II-108 straipsnis.

c) gintis pats ar padedamas savo paties pasirinkto gynėjo arba, jei neturi pakankamai lėšų gynėjui atsilyginti ir kai tai reikalinga teisingumo interesams, nemokamai gauti advokato pagalbą;

d) pats apklausti kaltinimo liudytojus arba turėti galimybę, kad tie liudytojai būtų apklausti, ir kad gynybos liudytojai būtų iškviesti ir apklausti tokiomis pat sąlygomis, kokios taikomos kaltinimo liudytojams;

e) nemokamai naudotis vertėjo pagalba, jeigu nesupranta ar nekalba teismo procese vartojama kalba.“

Remiantis 52 straipsnio 3 dalimi ([1]), šios teisės turinys ir taikymo sritis yra tokia pati kaip EŽTK garantuotos teisės.

49 straipsnis ([2])

Teisėtumo ir nusikalstamos veikos bei bausmės proporcingumo principai

1. Niekas negali būti nuteistas už veikimą ar neveikimą, kurie pagal jų padarymo metu galiojusią nacionalinę ar tarptautinę teisę nebuvo laikomi nusikalstamomis veikomis. Taip pat negali būti skiriama griežtesnė bausmė negu ta, kuri buvo taikoma nusikalstamos veikos padarymo metu. Jeigu po to, kai nusikalstama veika buvo padaryta, įstatymų nustatyta lengvesnė bausmė, skiriama lengvesnė bausmė.

2. Šis straipsnis nekliudo teisti ir nubausti kiekvieną asmenį už veikimą ar neveikimą, kurie jų padarymo metu buvo laikomi nusikalstamomis veikomis pagal visuotinai pripažintus bendruosius teisės principus.

3. Bausmės griežtumas turi atitikti padarytą nusikalstamą veiką.

Išaiškinimas

Šiame straipsnyje laikomasi tradicinės taisyklės, kad įstatymai ir baudžiamosios teisės sankcijos neturi grįžtamosios galios. Buvo pridėta taisyklė, kad grįžtamosios galios turi mažiau griežtos baudžiamosios teisės normos, taikomos kai kuriose valstybėse narėse ir apibūdintos Tarptautinio pilietinių ir politinių teisių pakto 15 straipsnyje.

EŽTK 7 straipsnis yra išdėstytas taip:

„1. Niekas negali būti nuteistas už veiksmus ar neveikimą, kurie pagal jų padarymo metu galiojusius valstybės įstatymus arba tarptautinę teisę nebuvo laikomi nusikaltimais. Taip pat negali būti skiriama sunkesnė bausmė negu ta, kuri buvo taikoma nusikaltimo padarymo metu.

2. Šis straipsnis nekliudo teisti ir nubausti kiekvieną asmenį už kokius nors veiksmus ar neveikimą, kurie jų padarymo metu pagal civilizuotų tautų visuotinai pripažintus bendruosius teisės principus buvo laikomi nusikaltimais.“

([1]) Konstitucijos II-112 straipsnio 3 dalis.

([2]) Konstitucijos II-109 straipsnis.

2 dalyje buvo išbraukta nuoroda į „civilizuotas“ tautas; tai nekeičia šios dalies, kurioje visų pirma nurodomi nusikaltimai žmogiškumui, reikšmės. Remiantis 52 straipsnio 3 dalimi ([1]), šioje dalyje garantuotos teisės esmė ir taikymo sritis yra tokia pati kaip EŽTK garantuotos teisės.

3 dalyje nurodytas bausmės ir nusikalstamos veikos proporcingumo bendras principas, kuris yra įtvirtintas valstybių narių bendrose konstitucinėse tradicijose ir Bendrijų Teisingumo Teismo teisminėje praktikoje.

50 straipsnis ([2])

Teisė nebūti du kartus teisiamam ar baudžiamam už tą pačią nusikalstamą veiką

Niekas negali būti antrą kartą teisiamas ar baudžiamas už nusikalstamą veiką, dėl kurios Sąjungoje jis jau buvo galutinai išteisintas ar pripažintas kaltas pagal įstatymą.

Išaiškinimas

EŽTK Protokolo Nr. 7 4 straipsnis yra išdėstytas taip:

„1. Niekas negali būti tos pačios valstybės institucijų vėl persekiojamas ar baudžiamas už nusikaltimą, dėl kurio jis jau buvo išteisintas arba nuteistas nuosprendžiu pagal tos valstybės įstatymus ir baudžiamąjį procesą.

2. Ankstesnės šio straipsnio dalies nuostatos nedraudžia atnaujinti bylos proceso pagal tos valstybės įstatymus ir baudžiamąjį procesą tuo atveju, kai iškyla nauji ar naujai paaiškėję faktai ar nustatomos esminės ankstesnio proceso klaidos, galėjusios turėti reikšmės bylos baigčiai.

3. Neleidžiama nukrypti nuo šio straipsnio remiantis Konvencijos 15 straipsniu.“

Taisyklė „*non bis in idem*“ taikoma Sąjungos teisėje (be daugelio kitų precedentų, žr. 1996 m. gegužės 5 d. sprendimą Gutmann/Komisija, 18/65 ir 35/65, Rink. p. 103 ir vieną iš paskutinių – Pirmosios instancijos teismo 1999 m. balandžio 20 d. sprendimą Limburgse Vinyl Maatschappij NV/Komisija, jungtinės bylos T–305/94 ir kitos, Rec p. II–931). Kumuliaciją draudžianti taisyklė nurodo dviejų tos pačios rūšies bausmių, tai yra baudžiamosios teisės bausmių kumuliaciją.

Remiantis 50 straipsniu ([2]), taisyklės „*non bis in idem*“ taikymas priklauso ne tik vienos valstybės jurisdikcijai, bet ir keleto valstybių narių jurisdikcijai. Tai atitinka *acquis* Sąjungos teisėje; žr. Šengeno konvencijos 54–58 straipsnius ir Teisingumo Teismo 2003 m. vasario 11 d. sprendimą Gözütok, C–187/01, Konvencijos dėl Europos Bendrijų finansinių interesų apsaugos 7 straipsnį ir Konvencijos dėl kovos su korupcija 10 straipsnį. Labai ribotos išimtys šiose konvencijose, leidžiančios valstybėms narėms nukrypti nuo taisyklės „*non bis in idem*“, numatytos 52 straipsnio 1 dalies ([3]) horizontaliojoje sąlygoje dėl apribojimų. Protokolo Nr. 7 4 straipsnyje nurodytų situacijų atveju, būtent taikant šį principą toje pačioje valstybėje narėje, garantuotos teisės esmė ir taikymo sritis yra ta pati kaip atitinkamos EŽTK nurodytos teisės.

([1]) Konstitucijos II-112 straipsnio 3 dalis.

([2]) Konstitucijos II-110 straipsnis.

([3]) Konstitucijos II-112 straipsnio 1 dalis.

VII ANTRAŠTINĖ DALIS

CHARTIJOS AIŠKINIMO IR TAIKYMO BENDROSIOS NUOSTATOS

51 straipsnis ([1])

Taikymo sritis

1. Šios Chartijos nuostatos skirtos Sąjungos institucijoms, įstaigoms ir organams, tinkamai atsižvelgiant į subsidiarumo principą, bei valstybėms narėms tais atvejais, kai šios įgyvendina Sąjungos teisę. Todėl valstybės narės turi gerbti teises, laikytis principų ir juos taikyti pagal turimus atitinkamus įgaliojimus, nepažeisdamos Sąjungos įgaliojimų, suteiktų jai kitose šios Konstitucijos dalyse, ribų.

2. Ši Chartija neišplečia Sąjungos teisės taikymo srities už Sąjungos įgaliojimų ribų, nenustato Sąjungai naujų įgaliojimų ar užduočių ir nepakeičia kitose šios Konstitucijos dalyse nustatytųjų.

Išaiškinimas

51 straipsnio ([1]) tikslas – apibrėžti Chartijos taikymo sritį. Juo siekiama aiškiai nustatyti, kad Chartija visų pirma taikoma Sąjungos institucijoms ir organams laikantis subsidiarumo principo. Ši nuostata buvo suformuluota, laikantis Europos Sąjungos sutarties 6 straipsnio 2 dalies, kurioje reikalaujama Sąjungos gerbti pagrindines teises, ir Kelno Europos Vadovų Tarybos suteiktų įgaliojimų. Terminas „institucijos“ yra įtvirtintas Konstitucijos I dalyje. Žodžiai „organai ir agentūros“ Konstitucijoje yra dažnai vartojami nurodant visas pagal Konstituciją ar antrinės teisės aktus įsteigtas įstaigas (pvz., žr. Konstitucijos I-50 ir I-51 straipsnius).

Valstybių narių atžvilgiu iš Teisingumo Teismo teisminės praktikos vienareikšmiškai išplaukia, kad Sąjungos atžvilgiu apibrėžtas reikalavimas gerbti pagrindines teises yra privalomas valstybėms narėms tik tuo atveju, kai jų veiksmai įeina į Sąjungos teisės taikymo sritį (1989 m. liepos 13 d. sprendimas Wachauf, 5/88, Rink. p. 2609; 1991 m. birželio 18 d. sprendimas ERT, Rink. p. I–2925); 1997 m. gruodžio 18 d. sprendimas Annibaldi, C–309/96, Rink. p. I–7493). Teisingumo Teismas taip patvirtino šią teisminę praktiką: „Be to, reikėtų prisiminti, kad dėl pagrindinių teisių apsaugos bendrijos teisinėje tvarkoje atsirandantys reikalavimai yra taip pat privalomi valstybėms narėms, kai jos įgyvendina Bendrijos taisykles...“ (2000 m. balandžio 13 d. sprendimas, C–292/97, Rink. p. 2737, 37 punktas). Žinoma, ši Chartijoje įtvirtinta taisyklė taikoma centrinės valdžios institucijoms bei regioniniams ir vietiniams organams, taip pat visuomeninėms organizacijoms, kai jos įgyvendina Sąjungos teisę.

2 dalis kartu su 1 dalies antru sakiniu patvirtina, jog Chartija negali turėti poveikio, išplečiančio kitose Konstitucijos dalyse Sąjungai suteikiamą kompetenciją ir uždavinius. Šiuo atveju aiškiai nurodomos subsidiarumo principo ir fakto, kad Sąjunga turi tik tuos įgaliojimus, kurie buvo jai suteikti, logiškos pasekmės. Sąjungoje garantuotos pagrindinės teisės neturi kito poveikio, išskyrus daromą atsižvelgiant į Konstitucijos I ir III dalyse apibrėžtus įgaliojimus. Todėl vadovaujantis 1 dalies antru sakiniu, Sąjungos institucijų pareiga skatinti taikyti Chartijoje išdėstytus principus gali atsirasti tik tų pačių įgaliojimų ribose.

([1]) Konstitucijos II-111 straipsnis.

2 dalis taip pat patvirtina, jog Chartija negali turėti poveikio, išplečiančio Sąjungos teisės taikymo sferą, viršijant kitose Konstitucijos dalyse Sąjungai nustatytus įgaliojimus. Teisingumo Teismas jau įtvirtino šią taisyklę Sąjungos teisės dalimi pripažįstamų pagrindinių teisių atžvilgiu (1998 m. vasario 17 d. sprendimas, Grant, C–249/96, Rink. p. I–621, 45 punktas). Remiantis šia taisykle yra akivaizdu, kad negali būti suprantama, jog Chartijos įtraukimas į Konstituciją pats savaime išplečia „Sąjungos teisės įgyvendinimu“ laikomus valstybių narių veiksmus (1 dalies ir pirmiau minėtos teisminės praktikos prasme).

52 straipsnis ([1])

Teisių ir principų taikymo sritis ir aiškinimas

1. Bet koks šios Chartijos pripažintų teisių ir laisvių įgyvendinimo apribojimas turi būti numatytas įstatyme ir nekeisti šių teisių ir laisvių esmės. Remiantis proporcingumo principu, apribojimai galimi tik tuo atveju, kai jie būtini ir tikrai atitinka Sąjungos pripažintus bendrus interesus arba reikalingi kitų teisėms ir laisvėms apsaugoti.

2. Šios Chartijos pripažintos teisės, reglamentuotos kitose Konstitucijos dalyse, įgyvendinamos tose dalyse nustatytomis sąlygomis ir neperžengiant nustatytų ribų.

3. Šioje Chartijoje nurodytų teisių, atitinkančių Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos garantuojamas teises, esmė ir taikymo sritis yra tokia, kaip nustatyta toje Konvencijoje. Ši nuostata nekliudo Sąjungos teisėje numatyti didesnę apsaugą.

4. Šios Chartijos pripažįstamos pagrindinės teisės, atsiradusios iš valstybėms narėms bendrų konstitucinių tradicijų, aiškinamos remiantis tomis tradicijomis.

5. Principus apibrėžiančios šios Chartijos nuostatos gali būti įgyvendinamos Sąjungos institucijų, įstaigų ir organų priimtais įstatymo galią turinčiais aktais ir vykdomaisiais aktais bei valstybių narių teisės aktais, kuriuos jos pagal savo įgaliojimus priima įgyvendindamos Sąjungos teisę. Teismo proceso metu jomis galima remtis tik aiškinant tokius aktus ir priimant sprendimą dėl jų teisėtumo.

6. Turi būti visiškai atsižvelgiama į šioje Chartijoje nurodytus nacionalinius aktus ir praktiką.

7. Sąjungos ir valstybių narių teismai skiria deramą dėmesį išaiškinimams, kurie yra parengti siekiant nubrėžti Pagrindinių teisių chartijos aiškinimo gaires.

([1]) Konstitucijos II-112 straipsnis.

Išaiškinimas

52 straipsnio ([1]) tikslas yra nustatyti Chartijos teisių ir principų taikymo sritį ir jų aiškinimo taisykles. Šio straipsnio 1 dalyje nagrinėjamos teisių apribojimo nuostatos. Teksto formuluotė yra pagrįsta Teisingumo Teismo teismine praktika: „…Teismo teisminėje praktikoje aiškiai įtvirtinta, kad galima nustatyti apribojimus naudotis pagrindinėmis teisėmis, ypač bendros rinkos organizavimo formos srityje, su sąlyga, kad tie apribojimai faktiškai atitinka Bendrijos siekiamus bendrų interesų tikslus ir siekiamo tikslo požiūriu nėra neproporcingu ar nepagrįstu įsikišimu, sumenkinančiu pačią tų teisių esmę“ (2000 m. balandžio 13 d. sprendimo C–292/97 45 punktas). Nuoroda į Sąjungos pripažįstamus bendrus interesus apima tiek Konstitucijos I-2 straipsnyje minimus tikslus, tiek ir Konstitucijos konkrečiomis nuostatomis, pvz. I-5 straipsnio 1 dalimi, III-133 straipsnio 3 dalimi, III-154 ir III-346 straipsniais ginamus kitus interesus.

Šio straipsnio 2 dalyje nurodoma į teises, kurios Europos bendrijos steigimo sutartyje jau buvo aiškiai garantuotos ir buvo pripažintos Chartijoje bei kurios dabar yra kitose Konstitucijos dalyse (būtent iš Sąjungos pilietybės kylančios teisės). Jame paaiškinama, kad tokioms teisėms, kurios dabar reglamentuotos Konstitucijos I ir III dalyse, taikomos Sąjungos teisei kuria jos yra pagrįstos taikomos sąlygos ir ribos. Chartija nekeičia EB sutartimi suteiktų teisių sistemos, kuri dabar perimta Konstitucijos I ir III dalyse.

Šio straipsnio 3 dalis skirta užtikrinti būtiną Chartijos ir EŽTK darnumą, nustatant taisyklę, kad šioje Chartijoje nustatytų teisių, atitinkančių EŽTK garantuojamas teises, esmė ir taikymo sritis, įskaitant leidžiamus apribojimus, yra tokia pati, kaip nustatyta EŽTK. Tai visų pirma reiškia, kad įstatymo leidėjas, nustatydamas šių teisių apribojimus, privalo laikytis tokių pačių standartų, kaip nustatytieji EŽTK įtvirtintose išsamiose apribojimų nuostatose, kurie tokiu būdu tampa taikytini šioje straipsnio dalyje numatytoms teisėms, nedarant neigiamos įtakos Sąjungos teisės autonomijai bei Europos Sąjungos Teisingumo Teismo autonomijai.

Nuoroda į EŽTK apima Konvenciją ir jos protokolus. Garantuojamų teisių esmę ir taikymo sritį apibrėžia ne tik tų dokumentų tekstai, tačiau ir Europos žmogaus teisių teismo ir Europos Sąjungos Teisingumo Teismo teisminė praktika. Šios straipsnio dalies paskutiniu sakiniu siekiama, kad Sąjunga galėtų garantuoti platesnę apsaugą. Bet kuriuo atveju, Chartijos suteikiamos apsaugos lygis niekada negali būti žemesnis nei EŽTK garantuojamas lygis.

Chartija neįtakoja valstybių narių galimybės pasinaudoti EŽTK 15 straipsniu, leidžiančiu nukrypti nuo įsipareigojimų EŽTK įtvirtintų teisių atžvilgiu karo ar kito nepaprasto pavojaus, dėl kurių atsiranda grėsmė tautos gyvavimui atveju, kai valstybės imasi veiksmų nacionalinės gynybos srityje karo atveju ir veiksmų viešosios tvarkos palaikymo srityje, laikantis savo įsipareigojimų, pripažintų Konstitucijos I-5 straipsnio 1 dalyje, III-131 ir III-262 straipsniuose.

Toliau pateikiamas teisių sąrašas, kurios, nekliudant tolesniems pokyčiams teisėje, teisės aktuose ir Sutartyse, šiuo metu gali būti laikomos atitinkančiomis EŽTK įtvirtintas teises kaip apibrėžta šioje pastraipoje. Jis neapima teisių, kurios yra papildomos EŽTK įtvirtintoms teisėms.

1. Straipsniai, kuriuose tiek esmė, tiek ir taikymo apimtis yra tokia pati kaip ir atitinkamų EŽTK straipsnių:

   — 2 straipsnis ([2]) atitinka EŽTK 2 straipsnį;

([1]) Konstitucijos II-112 straipsnis.

([2]) Konstitucijos II-62 straipsnis.

— 4 straipsnis ([1]) atitinka EŽTK 3 straipsnį;

— 5 straipsnio ([2]) 1 ir 2 dalys atitinka EŽTK 4 straipsnį;

— 6 straipsnis ([3]) atitinka EŽTK 5 straipsnį;

— 7 straipsnis ([4]) atitinka EŽTK 8 straipsnį;

— 10 straipsnio ([5]) 1 dalis atitinka EŽTK 9 straipsnį;

— 11 straipsnis ([6]) atitinka EŽTK 10 straipsnį, nepažeidžiant jokių apribojimų, kuriuos Sąjunga gali nustatyti valstybių narių teisei įvesti licencijavimo priemones, nurodytas EŽTK 10 straipsnio 1 dalies trečiame sakinyje;

— 17 straipsnis ([7]) atitinka EŽTK Protokolo 1 straipsnį;

— 19 straipsnio ([8]) 1 dalis atitinka Protokolo Nr. 4 4 straipsnį;

— 19 straipsnio ([8]) 2 dalis atitinka EŽTK 3 straipsnį, kaip jį aiškina Europos žmogaus teisių teismas;

— 48 straipsnis ([9]) atitinka EŽTK 6 straipsnio 2 ir 3 dalis;

— 49 straipsnio ([10]) 1 dalis (išskyrus paskutinįjį sakinį) ir 2 dalis atitinka EŽTK 7 straipsnį.

2. Straipsniai, kurių esmė yra tokia pati kaip ir atitinkamų EŽTK straipsnių, tačiau taikymo apimtis yra platesnė:

— 9 straipsnis ([11]) apima tą pačią sritį kaip ir EŽTK 12 straipsnis, bet jo taikymo sritis gali būti išplėsta kitoms santuokos formoms, jei jos yra nustatytos nacionalinės teisės aktuose;

([1]) Konstitucijos II-64 straipsnis.

([2]) Konstitucijos II-65 straipsnis.

([3]) Konstitucijos II-66 straipsnis.

([4]) Konstitucijos II-67 straipsnis.

([5]) Konstitucijos II-70 straipsnis.

([6]) Konstitucijos II-71 straipsnis.

([7]) Konstitucijos II-77 straipsnis.

([8]) Konstitucijos II-79 straipsnis.

([9]) Konstitucijos II-108 straipsnis.

([10]) Konstitucijos II-109 straipsnis.

([11]) Konstitucijos II-69 straipsnis.

— 12 straipsnio ([1]) 1 dalis atitinka EŽTK 11 straipsnį, bet jos taikymo sritis yra išplėsta iki Europos Sąjungos lygmens;

— 14 straipsnio ([2]) 1 dalis atitinka EŽTK Protokolo 2 straipsnį, bet jos taikymo sritis išplėsta, kad apimtų profesinio ir tęstinio mokymo prieinamumą;

— Tėvų teisių atžvilgiu 14 straipsnio ([2]) 3 dalis atitinka EŽTK Protokolo 2 straipsnį;

— 47 straipsnio ([3]) 2 ir 3 dalys atitinka EŽTK 6 straipsnio 1 dalį, tačiau apribojimas, kad sprendžiamas civilinio pobūdžio teisių ir pareigų ar pareikšto baudžiamojo kaltinimo klausimas, netaikomas Sąjungos teisei ir jos įgyvendinimui;

— 50 straipsnis ([4]) atitinka EŽTK Protokolo Nr. 7 4 straipsnį, bet jo taikymo sritis išplėsta iki Europos Sąjungos lygmens – tarp valstybių narių teismų;

— galiausiai Europos Sąjungos piliečiai Sąjungos teisės taikymo srityje negali būti laikomi užsieniečiais, kadangi draudžiama bet kokia diskriminacija dėl pilietybės. Todėl EŽTK 16 straipsnyje nustatyti apribojimai dėl užsieniečių teisių jiems šioje srityje netaikomi.

Šio straipsnio 4 dalyje nustatyta aiškinimo taisyklė grindžiama Europos Sąjungos sutarties 6 straipsnio 2 dalies teksto formuluote (pgl. Konstitucijos I-9 straipsnio 3 dalies teksto formuluotę) ir šia taisykle deramai atsižvelgiama į bendrų konstitucinių tradicijų traktavimą, kurio laikosi Teisingumo Teismas (pvz. 1979 m. gruodžio 13 d. sprendimas Hauer, 44/79, [1979], Rink. p. 3727; 1982 m. gegužės 18 d. sprendimas AM ir S, 155/79, [1982], Rink. p. 1575). Pagal tą taisyklę Chartijos atitinkamos teisės turėtų būti aiškinamos tokiu būdu, kuris suteikia aukštą, adekvatų Sąjungos teisei, apsaugos lygį bei aiškinamos remiantis bendromis konstitucinėmis tradicijomis, o ne laikantis griežto „mažiausio bendravardiklio“ požiūrio.

Šio straipsnio 5 dalyje paaiškinamas skirtumas tarp Chartijoje nustatytų „teisių“ ir „principų“. Pagal tą skirtumą, subjektyvios teisės yra gerbiamos, o principų yra laikomasi (51 straipsnio 1 dalis ([5])). Principai gali būti įgyvendinti įstatymo galią turinčiais ar vykdomaisiais aktais (kuriuos Sąjunga priima pagal savo įgaliojimus, o valstybės narės priima tik kai jos įgyvendina Sąjungos teisę); todėl jie tampa svarbūs teismams tik kai tokie aktai yra aiškinami ar peržiūrimi. Jie nesukuria teisės Sąjungos institucijoms ar valstybių narių valdžios institucijoms teikti tiesioginius reikalavimus imtis pozityvių veiksmų. Tai atitinka tiek Teisingumo Teismo praktiką (žr. ypač teisminę praktiką dėl EB sutarties 174 straipsnio 2 dalyje (pakeista Konstitucijos III-233 straipsniu) nustatyto „atsargumo principo“: 2002 m. rugsėjo 11 d. Pirmosios instancijos teismo sprendimas Pfizer/Taryba, T–13/99, kuriame pateikiama daug nuorodų į ankstesnę teisminę praktiką; ir sprendimai dėl EB sutarties 33 straipsnio dėl žemės ūkio teisės principų, pvz. Teisingumo Teismo sprendimas Van den Berg, C–265/85, Rink. p. 1155: nagrinėjamas rinkos stabilizavimo ir

([1]) Konstitucijos II-72 straipsnis.

([2]) Konstitucijos II-74 straipsnis.

([3]) Konstitucijos II-107 straipsnis.

([4]) Konstitucijos II-110 straipsnis.

([5]) Konstitucijos II-111 straipsnis.

teisėtų lūkesčių principas), tiek „principų“, ypač socialinės teisės srityje, traktavimą valstybių narių konstitucijose. Chartijoje pripažįstamų principų pavyzdžiai apima, pvz. 25, 26 ir 37 straipsnius ([1]). Kai kuriais atvejais Chartijos straipsnis gali turėti tiek teisės, tiek ir principo elementus, pvz. 23, 33 ir 34 straipsniai ([2]).

Šio straipsnio 6 dalyje nurodoma į įvairius Chartijos straipsnius, kurie vadovaujantis subsidiarumu duoda nuorodas į nacionalinius teisės aktus ir praktiką.

53 straipsnis ([3])

Apsaugos apimtis

Jokia šios Chartijos nuostata negali būti aiškinama kaip ribojanti ar kitaip varžanti žmogaus teises ir pagrindines laisves, kurias atitinkamoje taikymo srityje pripažįsta Sąjungos teisė ir tarptautinė teisė bei tarptautiniai susitarimai, kurių šalys yra Sąjunga arba visos valstybės narės, įskaitant Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvenciją, taip pat valstybių narių konstitucijos.

Išaiškinimas

Šia nuostata siekiama išlaikyti tą apsaugos lygį, kurį šiuo metu savo atitinkamoje taikymo srityje suteikia Sąjungos teisė, nacionalinė teisė ir tarptautinė teisė. Atsižvelgiant į jos svarbą, minima EŽTK.

54 straipsnis ([4])

Draudimas piktnaudžiauti teisėmis

Jokia šios Chartijos nuostata negali būti aiškinama kaip suteikianti teisę pradėti veiklą ar atlikti veiksmą siekiant panaikinti bet kurią šioje Chartijoje pripažįstamą teisę ar laisvę arba apriboti ją labiau, negu numatyta šioje Chartijoje.

Išaiškinimas

Šis straipsnis atitinka EŽTK 17 straipsnį:

„Jokia šios Konvencijos nuostata negali būti aiškinama kaip suteikianti kuriai nors valstybei, grupei ar asmeniui teisę vykdyti kokią nors veiklą ar atlikti kokį nors veiksmą, kuriais siekiama panaikinti kokias nors šioje Konvencijoje numatytas teises ir laisves ar jas apriboti daugiau nei nustatyta šioje Konvencijoje.“

([1]) Konstitucijos II-85, II-86 ir II-97 straipsniai.

([2]) Konstitucijos II-83, II-93 ir II-94 straipsniai.

([3]) Konstitucijos II-113 straipsnis.

([4]) Konstitucijos II-114 straipsnis.

13. Deklaracija dėl III-116 straipsnio

Konferencija sutinka, kad bendromis pastangomis šalindama moterų ir vyrų nelygybės apraiškas, įvairiose savo politikos kryptyse Sąjunga sieks kovoti su bet kokio pobūdžio smurtu šeimoje. Valstybės narės turėtų imtis visų reikiamų priemonių, siekdamos užkirsti kelią šiai nusikalstamai veikai ir bausti už ją bei padėti aukoms ir jas ginti.

14. Deklaracija dėl III-136 straipsnio ir III-267 straipsnio

Konferencija mano, kad tuo atveju, jei europinio įstatymo ar pagrindų įstatymo, pagrįsto III-267 straipsnio 2 dalimi, projektas darytų poveikį pagrindiniams valstybės narės socialinės apsaugos sistemos aspektams, įskaitant jos apimtį, išlaidas ar finansinę struktūrą, ar paveiktų tos sistemos finansinę pusiausvyrą, kaip nustatyta III-136 straipsnio 2 dalyje, į tos valstybės narės interesus bus deramai atsižvelgiama.

15. Deklaracija dėl III-160 straipsnio ir III-322 straipsnio

Konferencija primena, kad pagarba pagrindinėms teisėms ir laisvėms visų pirma reiškia, kad turi būti skirtas deramas dėmesys atitinkamų fizinių asmenų ar įmonių turimų įstatymais numatytų teisių apsaugai ir laikymuisi. Šiuo tikslu ir siekiant užtikrinti nuodugnią sprendimų, kuriais fiziniam asmeniui ar įmonei skiriamos ribojančios priemonės, teisminę peržiūrą, tokie europiniai sprendimai turi remtis aiškiais ir tiksliais kriterijais. Tokie kriterijai turėtų būti priderinti prie kiekvienos ribojančios priemonės ypatumų.

16. Deklaracija dėl III-167 straipsnio 2 dalies c punkto

Konferencija pažymi, kad III-167 straipsnio 2 dalies c punktas aiškinamas vadovaujantis esama Europos Bendrijų Teisingumo Teismo ir Pirmosios instancijos teismo teismine praktika, susijusia su galimybe taikyti nuostatas dėl pagalbos, teikiamos tam tikriems Vokietijos Federacinės Respublikos regionams, patyrusiems žalą dėl Vokietijos padalijimo.

17. Deklaracija dėl III-184 straipsnio

Konferencija, atsižvelgdama į III-184 straipsnį, patvirtina, kad augimo galimybių didinimas ir patikimos biudžeto padėties užtikrinimas yra du Sąjungos ir valstybių narių ekonominės ir fiskalinės politikos ramsčiai. Stabilumo ir augimo paktas yra svarbi priemonė šiems tikslams pasiekti.

Konferencija dar kartą patvirtina savo įsipareigojimą laikytis nuostatų dėl Stabilumo ir augimo pakto, kuris yra valstybių narių biudžeto politikos koordinavimo pamatas.

Konferencija patvirtina, jog taisyklėmis pagrįsta sistema yra geriausia įsipareigojimų įvykdymo ir vienodo požiūrio į visas valstybes nares garantija.

Atsižvelgiant į tai, Konferencija taip pat dar kartą patvirtina savo įsipareigojimą siekti Lisabonos strategijos tikslų: kurti darbo vietas, įgyvendinti struktūrines reformas ir socialinę sanglaudą.

Sąjunga siekia subalansuoto ekonomikos augimo ir kainų stabilumo. Todėl ekonominėje ir biudžeto politikoje reikia nustatyti tinkamus prioritetus siekiant ekonominių reformų, inovacijų, konkurencingumo ir privačių investicijų bei vartojimo didinimo silpno ekonomikos augimo laikotarpiais. Tai turėtų atspindėti nacionaliniu ir Sąjungos lygiu priimtuose sprendimuose dėl biudžeto nubrėžtos kryptys, visų pirma valstybės pajamų ir išlaidų struktūros pertvarkos, laikantis biudžeto drausmės pagal Konstituciją bei Stabilumo ir augimo paktą.

Atsižvelgiant į biudžeto ir ekonomikos sunkumus, su kuriais susiduria valstybės narės, akivaizdi tampa patikimos biudžeto politikos laikymosi per visą ekonominį ciklą svarba.

Konferencija sutaria, kad valstybės narės turėtų aktyviai pasinaudoti ekonomikos pakilimo laikotarpiais, siekdamos konsoliduoti valstybės finansus ir gerinti biudžeto padėtį. Jų tikslas – pakilimo laikotarpiais laipsniškai pasiekti biudžeto perteklių, kuris leistų deramai įveikti ekonomikos nuosmukio sunkumus, ir taip prisidėti prie ilgalaikio valstybės finansų tvarumo.

Valstybės narės laukia galimų Komisijos pasiūlymų, taip pat papildomo valstybių narių indėlio, kurie sustiprintų ir išaiškintų Stabilumo ir augimo pakto įgyvendinimą. Valstybės narės imsis visų reikiamų priemonių, kad padidintų savo ekonomikų augimo galimybes. Šį tikslą padėtų pasiekti geresnis ekonominės politikos koordinavimas. Ši deklaracija neužkerta kelio būsimoms diskusijoms dėl Stabilumo ir augimo pakto.

18. **Deklaracija dėl III-213 straipsnio**

Konferencija patvirtina, kad III-213 straipsnyje apibrėžtos politikos kryptys iš esmės priklauso valstybių narių kompetencijai. Pagal šį straipsnį Sąjungos lygiu priimamos skatinamosios ir koordinavimo rėmimo priemonės yra papildomo pobūdžio. Jos reikalingos valstybių narių bendradarbiavimui stiprinti, o ne nacionalinėms sistemoms derinti. Tai neturės poveikio kiekvienoje valstybėje narėje taikomoms su socialinių partnerių atsakomybe susijusioms garantijoms ir praktikai.

Ši deklaracija nepažeidžia Konstitucijos nuostatų, suteikiančių kompetenciją Sąjungai, įskaitant socialinius klausimus.

19. **Deklaracija dėl III-220 straipsnio**

Konferencija mano, kad III-220 straipsnyje daroma nuoroda į salų vietoves gali apimti visą salose esančių valstybių teritoriją, jei jos atitinka būtinus kriterijus.

20. Deklaracija dėl III-243 straipsnio

Konferencija pažymi, kad III-243 straipsnio nuostatos taikomos vadovaujantis esama praktika. Terminas „priemonės (...) reikalingos (...) tam tikruose Federacinės Respublikos regionuose dėl Vokietijos padalijimo atsiradusioms nepalankioms ekonominėms sąlygoms kompensuoti“ aiškinamas vadovaujantis esama Europos Bendrijų Teisingumo Teismo ir Pirmosios instancijos teismo teismine praktika.

21. Deklaracija dėl III-248 straipsnio

Konferencija sutinka, kad Sąjungos veiksmai mokslinių tyrimų ir technologijos plėtros srityje bus vykdomi deramai atsižvelgiant į valstybių narių mokslinių tyrimų politikos fundamentines kryptis ir pasirinkimą.

22. Deklaracija dėl III-256 straipsnio

Konferencijos įsitikinimu III-256 straipsnis neturi poveikio valstybių narių teisei imtis reikiamų priemonių užtikrinant savo energijos tiekimą III-131 straipsnyje numatytomis sąlygomis.

23. Deklaracija dėl III-273 straipsnio 1 dalies antrosios pastraipos

Konferencija mano, kad III-273 straipsnio 1 dalies antrojoje pastraipoje nurodytuose europiniuose įstatymuose turėtų būti atsižvelgiama į nacionalines taisykles ir praktiką, susijusias su kriminalinių nusikaltimų tyrimų pradėjimu.

24. Deklaracija dėl III-296 straipsnio

Konferencija pareiškia, kad, kai tik bus pasirašyta Sutartis dėl Konstitucijos Europai, Tarybos generalinis sekretorius, vyriausiasis įgaliotinis bendrai užsienio ir saugumo politikai, Komisija ir valstybės narės turėtų pradėti parengiamąjį darbą dėl Europos išorinių veiksmų tarnybos.

25. Deklaracija dėl III-325 straipsnio dėl derybų dėl valstybių narių tarptautinių susitarimų, susijusių su laisvės, saugumo ir teisingumo erdve, ir jų sudarymo

Konferencija patvirtina, kad valstybės narės gali derėtis dėl susitarimų su trečiosiomis šalimis arba tarptautinėmis organizacijomis III dalies III antraštinės dalies IV skyriaus 3, 4 ir 5 skirsniuose numatytose srityse ir juos sudaryti, jei tokie susitarimai atitinka Sąjungos teisę.

26. Deklaracija dėl III-402 straipsnio 4 dalies

III-402 straipsnio 4 dalyje numatyta, kad jeigu iki ankstesnės finansinės programos pabaigos Taryba nepriima naują finansinę programą nustatančio europinio įstatymo, kol toks įstatymas bus priimtas yra pratęsiamos ankstesnės programos paskutiniams metams nustatytos viršutinės ribos ir kitos nuostatos.

Konferencija pareiškia, kad jeigu iki 2006 m. pabaigos Taryba nepriims naują finansinę programą nustatančio europinio įstatymo, ir tais atvejais, kai 2003 m. balandžio 16 d. Stojimo akte yra numatytas laipsniško įvedimo laikotarpis asignavimų naujosioms valstybėms narėms paskirstymui, pasibaigiantis 2006 m., lėšų paskirstymas nuo 2007 m. bus nustatomas vadovaujantis tais pačiais visoms valstybėms narėms taikomais kriterijais.

27. Deklaracija dėl III-419 straipsnio

Konferencija pareiškia, kad valstybės narės, pateikdamos prašymą pradėti tvirtesnį bendradarbiavimą, gali nurodyti, ar jos tame etape jau ketina remtis III-422 straipsnį, numatantį kvalifikuotos balsų daugumos išplėtimą arba įprastą teisėkūros procedūrą.

28. Deklaracija dėl IV-440 straipsnio 7 dalies

Aukštosios Susitariančios Šalys susitaria, kad Europos Vadovų Taryba, taikydama IV-440 straipsnio 7 dalį, priims europinį sprendimą, kuriuo pakeičiamas Majoto statusas Sąjungos atžvilgiu, siekiant, kad ši teritorija taptų atokiausiu regionu pagal IV-440 straipsnio 2 dalį ir III-424 straipsnį, kai Prancūzijos valdžios institucijos praneš Europos Vadovų Tarybai ir Komisijai, kad jau pasiektas salos šiuo metu vykstančios vidaus statuso raidos etapas, kuris leidžia tai padaryti.

29. Deklaracija dėl IV-448 straipsnio 2 dalies

Konferencija mano, kad numatant galimybę versti Sutartį dėl Konstitucijos Europai į IV-448 straipsnio antroje dalyje minimas kalbas prisidedama prie I-3 straipsnio 3 dalies ketvirtojoje pastraipoje įtvirtinto tikslo gerbti turtingą Sąjungos kultūros ir kalbų įvairovę įgyvendinimo. Šiuo požiūriu Konferencija patvirtina, kad Sąjunga liks ištikima Europos kultūros įvairovei ir toliau skirs išskirtinį dėmesį šioms ir kitoms kalboms.

Konferencija rekomenduoja, kad tos valstybės narės, kurios nori pasinaudoti IV-448 straipsnio 2 dalyje numatyta galimybe, per šešis mėnesius nuo Sutarties pasirašymo dienos praneštų Tarybai kalbą ar kalbas, į kurias bus verčiama ši Sutartis.

30. **Deklaracija dėl Sutarties dėl Konstitucijos Europai ratifikavimo**

Konferencija pažymi, kad jei, praėjus dvejiems metams po Sutarties dėl Konstitucijos Europai pasirašymo, keturi penktadaliai valstybių narių yra ją ratifikavusios, o viena ar daugiau valstybių narių yra susidūrusios su sunkumais ją ratifikuojant, šis klausimas perduodamas svarstyti Europos Vadovų Tarybai.